جیهاد لەڕێی خوادا

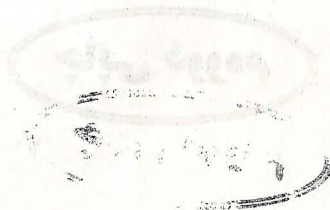
و

چەند سەرنج و ئاگاداریيەك

علی باپیر

چاپی دووەم

١٩٩٨ز ١٤١٩ك

جیهاد لەڕێی خوادا

و

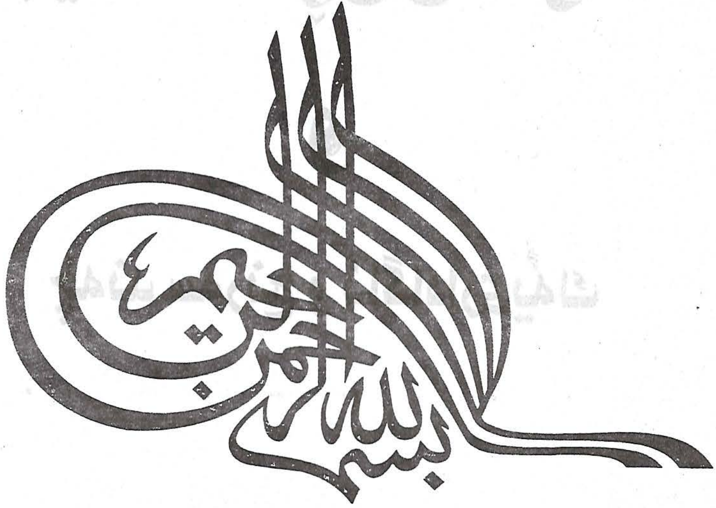
چەند سەرنج و ئاگادارییەك

علی باپیر

چاپی دووەم

١٤١٩ك ١٩٩٨ز

پێشکەش بێ

بەو موجاهیدانەی کە گەورەو گچکەیان شەرع زانانەو واقیع بینانە جیهاد دەکەن و، زۆر باش دەزانن کەی و لەکوێ و چۆن و وبۆچی ئەو چەك و هێزەی پێیانە بەکار دێنن و، بەهەر هەنگاوو هەڵوێستێکیان چ لەحاڵەتی هەڵس وکەوت ورەفتاری نێو خەڵك و چ لەکاتی جەنگ و بەرەنگاری‌دا سەرورمرییەك بۆ ئیسلام و مسوڵمانان تۆمار دەکەن و، دینداریکی هێندە هۆشیارو پارێزکارو فیداکارو خۆشرەفتارو پەسند ئاکارن نەلەحاڵەتی جەنگ و نەلەحاڵەتی ئاشتی‌دا تا تەرازوو بەلای خۆیان دا خوار ناکەن و، بار بەلای ئیسلام دا لارناکەن و، قسەی ناحەزانی خوا لەئاست ئایینەکەی‌دا سوار ناکەن.

ڕێ خۆشکردن

خوێنەرە بەڕێزو خۆشەویستەکانم:

ئەم نامیلکەیەی لەبەردەستتان جگە لەپێشەکی چاپی دووەم کە ڕوونکرنەوەی دوو ڕاستی گرنگی لەمەڕ جیهادی ئیسلامی یەکانی کوردستان وەخۆ گرتوەو، پێشەکی چاپی یەکەم کەسەر گوزشتەی سەرهەڵدانی ئەسڵی ئەم نامیلکەیەی تێدا ، ڕوون کراوەتەوە، لە دووبەش و چوار خاڵان پێك هاتوە بەم جۆرە:

بەشی یەکەم: دەقی وتارەکە

کەدەقی ئەو وتارەیە کە کراوەتە ئەسلی ئەم نامیلکەیەو لەحەوت (٧) خاڵان دا باسی (جیهادی) ی کردوە کە ئەمانەن:

١- پێناسەی جیهاد.

٢- خۆ ئامادەکردن بۆ جیهادو زەمینە سازی بۆ کردنی.

٣- جۆرەکانی جیهاد.

٤- قۆناغەکانی جیهاد

٥- پێداویستی‌یەکانی جیهاد.

٦- ئامانجەکانی جیهاد

٧- جیهاد لەواقیعی ئەمڕۆمان دا.

بەشی دووەم: چەند ئاگاداری یەك دەربارەی جەنگ وجیهاد

ئەمیش لەم حەوت خاڵانە پێك هاتووە:

١- جەنگ وجیهاد ئەركێك نیە بەهەموو كەس ئەنجام بدرێ.

٢- جیهاد عیبادەتێكە بۆ خوا دەكرێ ونابێ منەت لەسەر خەڵك بكرێ،

٣- جیهاد بەبێ خۆڕاگری لەبەردەم هەژاریداو چێژتنی تاڵاوی نەداری ناكرێ.

٤- دەستووری هەڵس و كەوت لەحاڵەتی جەنگ و غەیری حاڵەتی جەنگ دا جیاوازە.

٥- بابەهەڵە لەڕستەی﴿ولا يخافون لومة لائم﴾ (لەلۆمەی لۆمەكەران ناترسن)حاڵی نەبین.

٦- جەنگ وجیهاد بەدیلی بانگەواز نیەو بەپێچەوانەشەوە بەڵكو تەواوكەری یەكترن.

٧- بالە پێشاندان و پاراستنی عیزەت و هەیبەت دا بەهەڵە نەچین!

ڕەنگە هەندێك كەسیش تێبینی‌یان هەبێ لەسەر هەندێك لە ئاگاداری‌یەكان كەباسی شتی نێو خۆی ئیسلامی‌یەكان دەكەن. بەڵام ئەو جۆرە بیركردنەوەیەم پێ ڕاست نیە، چونكە ئەو جۆرە عەیب و كەم كووڕی‌یانە -لەگەڵ پڕوپاگەندەی ناحەزانەدا- پەنهان وشاراوەنین و بوونە بنێشتە خۆشەی سەرزاری دۆست و دوژمن و خۆ لێ بێ دەنگ كردنیان

هیچ لەوەزعەکە ناگۆڕێ وبگرە زەرەری زۆریشی هەیە، ئەمە لەلایەکەوەو لەلایەکی دیکەشەوە من هەر بەجیددی بەپێویستی دەزانم دۆست ودوژمن ئاگاداربنەوەو بزانن کەئیسلام لەهەر هەڵەو پەڵەیەك بەریەو، با بەناهەق ئیسلامی پاك وبەرز بەهۆی هەڵەوە کەمو کوورییەکانی هەندێك لەمسوڵمانانی کرچ وکاڵەوە ناشیرین و تۆمەتبار نەکرێ وبوختانی پی نەکرێ!.

هیوا داریشم هەم حەوت کورتە باسی نێو وتارەکە لەبەشی یەکەم داو هەم حەوت ئاگاداری‌یە گرنگەکانی بەشی دووەم، بۆ دۆست ودوژمن بەرچاو ڕۆشن کەرەوەو گرێ کوێرەی دڵ کەرەوە بن و، بۆ ئەوانەش کە لەگۆڕەپانی ئیسلام دا کاردەکەن و لەژێر بەیداخی جیهاد دان وخۆیان یان دەورو بەریان گیرۆدەی هەڵەوپەڵەو ڕەفتاری خوارو خێچ بوون ، نقورچکی بێدار کەرەوە بن، بەشکم خوا بکات لەبەرەکەتی ئیخلاص و پابەندیمان بەشەرعەوە ببینە مایەی سەربەرزی ئیسلام ومسوڵمانان و ، بەڵگەی ئایینی خوا بین بەسەر خەڵکەوە نەك خوا نەکردە بەڵگەو بیانووی دەستی خەڵکی بین بەسەر ئایین و بەرنامەی خواوە، خوای دادگەرو میهرەبانیش فەرموویەتی:

﴿وكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطاً لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ..﴾ (البقرة: ١٤٣)

١٤١٩/٥/٣ کۆچی

١٩٩٨/٨/٢٥ زایینی

هەڵەبجە

پێشەكی چاپی دووەم
دوو ڕاستی گرنگ

اَلحَمْدُلله وَحْدَهُ والصَّلاة والسَّلام علىٰ مَنْ لانَبيَّ بَعْدَهُ محمد المبعُوث رَحْمَةً للعالمينْ إمام المتقين وَقائِد المجاهدين وآله أجْمَعين مِنَ القَرابة والصَّحابَة والتابعين لهُمْ بأحسانٍ إلىٰ يَوْم الدِّين.

خوێنەری بەڕێز:

لەم پێشەكی‌یەدا كە بۆ چاپی دووەمی نامیلكەی (چۆن لە جیهاد بگەین؟!) دەینووسم بەپێویستی دەزانم ئاماژە بۆ دوو ڕاستی گرنگ بكەم كە لەڕاستی‌دا یەكەمیان ئاگاداری‌یەكە بۆ ئیسلامی‌یە موجاهیدەكان و، دووەمیشیان بۆ غەیری ئەوانە كە بەهەڵە لە جیهادەكەیان حاڵی نەبن و بەناهەق تۆمەتی بەدیان بۆ هەڵنەبەستن:

یەكەم: بێگومان ئامانجی هەرەبەرزی جەنگ و جیهاد لەپێناوی خوادا (تبارك وتعالى) ئەوەیە كەلەسایەی چەسپاندنی حوكمی خواو بەرپاكردنی بەرنامەكەی‌دا لەژیان و گوزەرانی تاكی‌و كۆمەڵی ومەعنەوی‌و سیاسی خەڵك وكۆمەڵگادا دادگەری هەمەلایەنە بێتەدی‌و ستەم و بێ دادی بەهەموو جۆرو شێوەكانی‌یەوە لابچێ‌و نەمێنی، تاكو هەموو تاكەكانی كۆمەڵگا -بە مسوڵمان و نامسوڵمانەوە- لەكۆیلایەتی‌و ژێردەستەیی ڕزگارولە چەوسێنرانەوەو ماف پێ شێل كران قورتا بن و. ئەم ژیانە كورتە پێنج و دووڕۆژەیی یەی دونیا ئازادانەو سەربەزانە وەك ئینسانێكی خاوەن كەرامەت‌و ڕێز لێ گیراو لەلایەن خواوە بەڕێ بكەن

وەك خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴾ (الحديد:٢٥)

واتە: بێگومان ئێمە پێغەمبەرانی خۆمانمان بەبەڵگە ڕوونەکانەوە ڕەوانە کردوەو کتێب و تەرازووشمان لەگەڵ ناردوو نەخوار، تاکو خەڵك دادگەرانە بەڕێوە بچن، وە ئاسنیشمان ناردۆتە خوار هێزێکی توندی تێدایە وێڕای بەرژەوەندی گەلێك بۆ خەڵکی، بۆ ئەوەی خوا -لەمەیدانی واقیع دا- بزانێ کێ خۆی وپێغەمبەرەکانی بەپەنهانی -واتە لەحاڵێك دا کەپەنهانن لێی- سەردەخات! بێگومان خواش بەهێزی زاڵە.

کەواتە: خەبات وجیهادو فیداکاری مسوڵمانان کەمایەی ڕەزامەندی خواو گەیشتن بە بەهەشتی ڕازاوەو نەبڕاوەیە لەدواڕۆژدا، لەدنیاش دا سوودو بەرهەمەکەی تەنیا لەسەر مسوڵمانان تاپۆ نەکراوە بەڵکو لەخزمەت هەموو تاکەکانی کۆمەڵگادایە بەگشتیو هەموویان -بەمسوڵمان و نامسوڵمانەوە- لەبەر سێبەری دا دەحەسێنەوەو لێی بەهرەمەندو پێی سەربڵند وبەختەوەر دەبن و، ژیانی مرۆڤایەتی لەسەر زەوی تەنها لەسایەی جیهاد دا لەگەندەڵیو پۆخڵی پارێزراوو سەلامەت دەبێ. وەك خوای میهرەبان فەرموویەتی: ﴿ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴾ (البقرة:٢٥١) جا مادام ئەو ئەرکە گرنگ و بەرزو مەزنەی ئێمەی موجاهید لەژیانی دنیامان دا پێی هەڵدەستین -کەجیهادو خۆبەخت کردنە لەڕێی خوادا بۆ بەرپاکردنی ئایین و بەرنامەکەی-خزمەتێك بێ بەتێکڕایی چین وتوێژەکانی کۆمەڵگای تایبەتی خۆمان وکۆمەڵگای گشتی و فراوانی مرۆڤایەتیش بکرێ، پێویستە زۆر هۆشیارو بێدار بین و بەهیچ جۆرێك و بەهیچ پاساو (مبرر) و بیانوویەکەوە قسەو ڕەفتارو هەڵس و کەوت و

مومارەسەی هەڵەو ناشەرعیمان لێ نە پشکوێتەوە کە خوانەکردە بۆ ئەوەی هەست بکەین یان بمانەوێ ببینە مایەی دڵساردی و ڕەنجاندن و سڵەماندنەوەی خەڵکی لە ئایین وبەرنامەی خواو، لەجیاتی ئەوەی بەڵگەی ئیسلام بین بەسەر خەڵکەوە ببینە بەڵگەی خەڵك بەسەر ئیسلامەوەو، لەباتی ئەوەی خەڵك بەهۆی ئێمەوە بەرەو ئیسلام بگەڕێتەوە و لەخوا نزیك بێتەوە، لەئیسلامێك کە ئێمە بەهۆی هەڵەو پەڵەو کرچ و کاڵی خۆمان شێواندوومانەوبێزاندوومانە ڕابکەن و نەزانانە لەخوا دووربکەنەوە! کەبێگومان ئەو کاتە بمانەوێ ونەمانەوێ وپێمان خۆش بێ یان پێمان ناخۆش، ئیسلامی بێ هەڵەو پەڵەو بەرزوپاك لەسەر بوونی ئێمەو بەناو جیهادەکەشمان قەرزدار دەبێتەوە!

دیارە من لێرەدا مەبەستم ئەوەنیە کە خەڵك وجەماوەری خۆمان لەسەر حیسابی ئیسلام وشاردنەوەی ڕاستییەکانی لەخۆمان ڕازی بکەین، یاخود خەڵکی نامسوڵمان و ناحەزو نەیار بەئیسلام وجیهاد، ڕازی بکەین، چونکە ئەوە ڕەنج بەخەساری وشەرمەزاری دنیاو قیامەتی تێدایەو، دوژمن و ناحەزانیشمان بەهیچ لێمان ڕازی نابن و دەست بەرداری دوژمنکاریو خراپەکارییان نابن هەتا دوایین قۆناغ و هەنگاوی ئەو دوژمنایەتییە کە بریتییە لەلادان و هەڵگێڕانەوەمان لە ئایینی خوا. وەك خوای پەنهان بین فەرمویەتی: ﴿وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ..﴾ (البقرة: ١٢٠) . هەروەها فەرموویەتی: ﴿وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا﴾ (البقرة: ٢١٧).

بەڵام ئەوەی کەمن مەبەستمەو داکۆکی لەسەر دەکەم ئەوەیە کە ئێمەی ئیسلامی کارێك نەکەین کە دژو پێچەوانەی ئەوئیسلامە بێ کەبە حیساب لەپێناویدا تێ دەکۆشین، وە بەشێوەیەك هەڵس وکەوت نەکەین کە خەڵك بەڵگەی شەرعی لەسەرمان هەبێت، کە بەداخەوە لەم

ڕۆژگارەدا لەسەر ئاستی کوردستان وغەیری کوردستانیش ئەو جۆرە ڕەفتارو مومارەسە هەڵەو کرچ وکاڵە ناشەرعیانە هەن ودەکرێن و، بوونە مایەی دڵتەنگی و ڕەنجانی خەڵکی مسوڵمان و دۆست و، بیانوو کەوتنە دەست و دەم کرانەوەی نەیارانمان...

جا بەهیوای ئەوەی کە هەموولایەکمان جەریئانە هەوڵ وهیمەتمان بخەینەکار بۆ نەهێشتن و بن بڕ کردنی ئەو جۆرە هەڵس و کەوت و مومارەسە ناشەرعی‌یانە و بژار کردن وپاککردنەوەی کارو چالاکی و جیهادەکەمان لەو گژوگیاو گیاکەڵە پیس و زیان بەخشانە.

دووەم: بەداخەوە گەلێك کەس کە بەحەقیقەتی ئیسلام ئاشنا نین و بەقیاس لەسەر قسەو وتارو کردەوەو ڕەفتاری ناشەرعی‌یانەو سەرکێڵانەی هەندێك لەو مسوڵمانانەی کە بەخەیاڵی خۆیان جیهاد دەکەن بۆ بووژاندنەوەی ئیسلام و هێنانەوەکایەی حوکمی خوا، کۆمەڵێك بیرو بۆ چوون و قەناعەتی هەڵەو ناتەواویان سەبارەت بە جیهادو خەباتی چەکداری لەئیسلام دا بۆدروست بوە، بۆ وێنە پێیان وایە کە بزووتنەوەو کۆمەڵە ئیسلامی‌یەکان لە هەرشوێنێکی دنیا دەستیان دایە چەك وهێز ئەوە بۆ قەلاچۆکردن و بن بڕکردنی هەموو ئەوانەیە کەمسوڵمان نین بەهەموو جۆروشێوەکانیانەوە! کەبێگومان ئەمە لە ڕاستی‌یەوە دوورە، چونکە جارێ لەهیچ شوێنێکی جیهانی ئیسلامی‌دا نیە کەموسڵمانان پەنایان بۆ چەك بردبێ مەگەر بەناچاری‌و لەژێر فشاری زوڵم وستەم و چەوساندنەوەی دوژمن‌و ناحەزانیان دا، ئەمە لەلایەکەوە لەلایەکی دیکەشەوە مسوڵمانان لەحاڵەتی جەنگ وجیهاد دابن یان حاڵەتی ئاشتی وئاسایی لەسەریان فەڕزە کە پابەندو مل کەچی شەرعی خوا بن و، بۆیان نیە بەکەیف و ئیشتیای خۆیان دینداری بکەن، بەڵکو دەبێ موو بەموو بەگوێرەی بەرنامەی خوا بەڕێوە

بچن ولێی لانەدەن، وەك خوای كاربەجێ بەپێغەمبەری خۆی (محمد) (ﷺ) دەفەرمووێ: ﴿ ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ.. ﴾ (الجاثية: ١٨).

ئینجا وەك پێشتریش ئاماژەمان پێ كرد ئەو كیان و قەوارە سیاسی یەی كە لەسەر بناغەی ئیمان بنیات دەنرێ و، بۆ بەڕێوەبردنی حوكم و بەرنامەی خوا دادەمەزرێ، بۆ هەموو تاكەكانی كۆمەڵگایە بەكافرو مسوڵمانەوەو تایبەت نیە بە ئەهلی ئیمانەوە، وەك لەسیرەو ژیانی پێغەمبەر (ﷺ)و چوار جێ نیشینە سەر ڕاستەكانی دا خوا لێیان ڕازی بێت بەتایبەت دەردەكەوێ و، لەدرێژەی مێژووی سێزدەسەدەیی حوكمو دەستەڵاتی ئیسلامی دا لەچاخی ئەمەوی و عەبباسی و عوسمانیەكاندا بەگشتی دەبینرێ، كە هەموو خاوەن ئایین و ڕێچكەو فیكرەكان شان بەشانی مسوڵمانان لەكۆمەڵگای فراوانی ئیسلامی دا ژیاون و هەموو مافێكیشیان بۆ دابین كراوەو پارێزراوەو، مێژوو نووسە بیانی و نامسوڵمانە ڕۆژهەڵاتی و ڕۆژئاوایی یەكانیش پێش مسوڵمانەكان دانیان بەم ڕاستی یەدا هێناوەو نەیانتوانیوە لام وجیمی تێدابكەن.

كەوانە: با بەناهەق تۆمەتی ناڕەوا بۆ ئیسلام هەڵنەبەسترێ و، لەپشت پەردەی ڕەشەوە تەماشای نەكرێ و، لەسۆنگەی قسەو وتارو هەڵس و كەوتی ناشەرعی یانەو نالەباری هەندێك لەوانەی لە مەیدانی كاروچالاكی و جموجوڵی ئیسلامی دا بەهۆی چاك تێنەگەیشتن و باش پێ نەگەیشتنەوە گیرۆدەو دووچاری هەڵەو پەڵە دەبن، وەك ملۆزمی كۆمەڵگاو شتێكی خەتەرو مەترسی دار تەماشای جیهادو موجاهیدان نەكەین و قیاسی كەشكێ لەمەشكێ نەكەین !

وەلە کۆتایی ئەم پێشەکی‌یەدا دەڵێم:

با هیچ کەسیش وانەزانێ کە جیهادو چەك هەڵگرتنی بزووتنەوەی ئیسلامی لەم قۆناغەدا لەکوردستان دا بەمەبەستی (فتوحات) کردن و ئەم گوند ئەو شار گرتنە ! بەڵکو لەم قۆناغەدا بۆ بەرگری کردن لەخەڵکی مسوڵمانی کوردستان لەلایەك و لەلایەکی دیکەشەوە، بۆ ئەوەیە کە هیچ کەس نەتوانێ ڕێگای بانگەوازو ڕاگەیاندنی پەیامی خوامان لێ بگرێو، لەبەر بێ دەستەڵاتی‌و بێ دڕکی‌و بێ ئازاری بەناهەق شەڕمان پێ بفرۆشێ‌و یەخەمان پێ بگرێ. وەلە ڕاستی‌دا لەکورستان‌و غەیری کوردستانیش دا مسوڵمانان هەتا کیان وقەوارەیەکی سیاسی‌و دەستەڵاتێکی شەرعی (سلطة شرعية) یان بۆ نەڕەخسێ، پێویستە جیهادەکەیان هەر لەحاڵەتی جیهادی بەرگری لە خۆکردن و خۆپاراستن دابێ، ئاشکرایە کە کیان‌و قەوارەی سیاسی‌و دەستەڵاتی شەرعیش لەئیسلام دا بەتەنها بەوەندە پێك نایەت کە هێزی چەکدارت زۆر بێ لەناو چەیەك دا وکەڵەکەت کردبێ.

چونکە حوکم وکیانی ئیسلامی بەرلەوەی هێزێکی ترسێنەر بێت، پەناو سێبەرەو، بەر لەوەی پێویستی‌یەکان (الواجبات) لەسەر خەڵك فەڕز بکات پێداویستی‌یەکانیان دابین دەکات و، لەپێش ئەوەدا کە موحاسەبەیان بکات و سزایان بدات، هەق و مافەکانیان پێ دەدات، تاکو لەناچاری‌و تێکیراوی لادان‌و خراپەکاری ڕزگاریان بکات و، وایان لێ بکات کە بەڵگە-یان بیانووی -سەرپێچی‌و سەرەڕۆییان بەدەستەوە نەمێنێ، بەهیوای ئەوەی کە هەمووما بە مسوڵمان ونامسوڵمانەوە چاکترو زیاتر لەڕووی قورئان و سوننەتەوە لەئیسلام حاڵی بین و لەچەمکی جیهاد بگەین. نەك خوانەکردە بێ ئاگایانە یان لەکاردانەوەی وتارو ڕەفتاری هەڵەو پەڵەدا هەقو ناهەقمان لێ تێکەڵ بێ‌و دووچاری بۆ چوون وهەڵوێستی هەڵە ببین.

ئینجا من ئەم چەند دووعایە دەکەم وئێوەش بڵێن ئامین .....

خوایە ئێمەی ئیسلامی لەکوردستان و غەیر کوردستانیش دا سەرکەتوو بکەی کە وەك پێویست لە ئایین و بەرنامەکەت حالّی بین، نەوەك -خوانەکردە- چالاکیو جم وجۆڵمان بەجۆرێك بێ تۆ پێی ڕازی نەبی و سەرەنجام لەدنیادا ڕووزەردی لای خەڵك و لەقیامەتیش ڕەنج بەخەساری بەردەرگای تۆ بین! وە خوایە تەوفیقمان بدەی کە لەناسینی خۆمان و بەرانبەرەکەمان دا لەڕووی هێزو تواناوە بەهەڵەدا نەچین و، بەبیانووی پشت بەخوا بەستن (توکل)ەوبەبەمەرەدی ئەوفەقیرحاڵە نەچین کەبێ ئەوەی مەلە بزانێ لەگەڵ کافرێکی مەلەوان دا لەدەریادا پێش بڕکەی مەلەوانی دەکات وپێی وایە هەر لەبەر ئەوەی خۆی مسوڵمانەو ئەو کافرە، بەبێ مەلەزانینیش بۆڕی دەدات !

وەخوای پەروەدگار هیدایەتمان بدە کە دەرك وناسینێکی واقیع بینانەمان دەربارەی ئەم قۆناغەمان هەبێ کەپێیدا تێ دەپەڕین، کەقۆناغی چەوسێنرانەوە (إستضعاف)و بێ حوکمیەو، لەگەڵ قۆناغی دەست ڕۆیشتوویی (تمكين) دا تێکەڵی نەکەین و ئەوەی کەدەبێ لەوەرزی بەهاردا بکرێ، لە پاییزدا دەستی پێ نەکەین!

وە ئەی خوای خاوەن لوتف و کەرەم بمانپارێزی و چەپاڵەمان بدەی کە دووچاری دەردی گۆشەگیریو لەکۆمەڵ دابڕان بین و، لەئەنجامی ئەوەش دا ببینە کەسانێکی ئایدیالی و مثالی، و ناواقیعی وشتیوا بەناوی ئیسلامەوە بڵێین کە وێڕای ناشەرعی بوونی ببینە مایەی گاڵتەو پێکەنینی خەڵکیش !

وە خوایە لەکاتی بانگەوازدا حیکمەت و لەحاڵەتی هەڵس وکەوت وتعامل دا دادگەری وچاکەکاریو، لەگەرمەیبەرەنگاریدا غیرەت و فیداکاریمان پێ ببەخشیو، لەدەمی سەرکەوتن و زاڵبوونمان دا لە لەخۆبایی بوون (غرور)و. لەوەختی تێشکانیش دا لە نائومێدی (يأس) بمانپارێزی ئامین ...

پێشەکی چاپی یەکەم

خوێنەرانی بەڕێزو خۆشەویستم.

سەلام ورەحمەت وبەرەکەتی خواتان بڕژێتە سەر..

ئەم نامیلکەیەی بەردەستتان دەقی وتارێکە کە لەڕۆژی جومعەی (۱۹۹۸/٥/۲۲) لە مزگەوتی (جیهاد) دا لەشاری سلێمانی لەلایەن بەندەوە خوێندراوەتەوەو، برایەکی خۆشەویستی مەڵبەندی سلێمانی لەسەر کاسێتەوە هێناویەتە سەر کاغەزو، دواتر برای بەڕێزو دڵسۆزم مامۆستا حسن بابکر نووسیویەتەوەو پێیدا چۆتەوەو ئامادەی کردوە بۆ چاپ. دیارە جگە لەچەند وردە دەستکاری‌یەك لە چەند ووشەو تەعبیرو ریزبەندی مەسەلەکانی‌داو زیاد کردنی چەند پەراوێزێك،وتارەکە وەك خۆی هێڵراوەتەوەو دەستکاری جەوهەرو نێوەڕۆکەکەی نەکراوە، وەلە ڕاستی‌دا ئەگەر داواکاری‌و سوور بوونی هەندێك لە برایانی دڵسۆز نەبوایە حەزم نەدەکرد ئەو ووتارە بکرێتە نامیلکەو چاپ بکرێ، چونکە مەسەلەی جیهاد ناکری لە دووتویی وتارێك و دوواندا بخرێتە ڕوو. خوای میهرەبانیش پشتیوان بێ بەتەمام لە داهاتوودا لە کتێبێکی سەربەخۆدا مەسەلەی جیهاد بتوێژمەوەو بەخەست و خۆڵی باسی‌ی بکەم هیوادارم ئەم نامیلکەیەش کەلێنێك پڕ بکاتەوە هەتا ئەو هەل و دەرفەتەمان بۆ دەڕەخسێ.

لەپێشەوەش لە خوای پەروەدگارو بەبەزەیی داوای لێبوردن دەکەم لەهەر هەڵەو کەم کورتی‌یەك، پاشانیش داوا لەبراو خوشکانی ئیسلامییم دەکەم، کە سەبارەت بە مەسەلەی جیهاد و جەنگ لەڕێی خوادا هەر تێبینی‌و پێشنیارێکیان هەبوو بۆم بنێرن بەشکم لە نووسینی ئەو بابەتەدا کە نیازی نووسینیم هەیە لێیان بەهرەمەند بم.

وە (سبحانك اللهم وبحمدك اشهد أن لا إله إلا أنت استغفرك واتوب إليك)

٥/صفر ١٤١٩کۆچی ١٩٩٨/٥/٣٠ زایینی

شارەزوور: ئەحمەد ئاوا

عەلی باپیر

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحَمْدَ لِلّهِ نَحْمَدُهُ ونَسْتعيْنهُ ونَسْتَغفِرُهُ ونَعوذُ باللهِ مِنْ شُــرورِ أنْفُسنا ومِنْ سيِّئات أعْمالِنا مَنْ يهْدِهِ اللهُ فلا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلا هاديَ لَهُ وأَشْهَدُ أَنْ لاّ إِلَه إلا اللهُ وَحدَهُ لا شَرْيكَ لَــهُ وأَشْهَدُ أنّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ صَلَواتُ اللهِ وسلامُهُ عَلَيْهِ وَعلى آلِهِ وصَحْبِـهِ وَمَنِ آهتَدى بِهَدْيه..

﴿ يا أَيها الَّذين آمنوا إتقوا اللهَ حَقَّ تقاتِهِ ولا تَموتُنَّ إلا وأَنْتُـم مسلمون ﴾

﴿ يا أيها الناس إتَّقوا ربَّكم الَّذي خلقكم من نَفْـسٍ واحِـدَةٍ وخَلَقَ منها زَوْجَها وَبثَّ مِنْهُما رجالاً كثيراً ونساءا واتقوا الله الـذي تسائلون به و الأَرْحامَ إن الله كانَ عَليكم رقيباً ﴾

﴿ يا أيها الذين آمنوا إتَّقوا اللهَ وقولوا قولاً سديداً يُصْلِحْ لكــم أَعْمالَكُمْ وَيَغفِرْ لَكُمْ ذُنوبكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللهَ وَرَسولهُ فَقَدْ فازَ فــوزاً عَظيْماً ﴾.

أَما بَعدْ:

فإنَّ أَصْدَقَ الحديثِ كِتابُ اللهِ وَخَيْرُ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ رَّسول اللهِ (ﷺ) وَشَرَّ الأُمورِ مُحْدَثاتها وَكُلَّ مُحْدثهِ بدعةٌ وَكلَّ بِدْعةٍ ضَلالةٌ وكُـلَّ ضَلالةٍ في النّارِ..

دەقی ووتارەکە

مسولمانانی بەڕێزو خۆشەویست وتاری ئەمڕۆمان لەمزگەوتی جیهاددا بریتیە لە باسی جیهاد، چونکە مەسەلەی جیهادو جەنگ کردن -واتە قِتالْ- لە پێناوی خوادا هەم لەلایەن ئەوانەی کە بەڕێی غەیری ئیسلامدا دەڕۆن، وەهەم بەنیسبەت هەندێك لەوانەش کەلە دائیرەو بازنەی ئیسلامیشدان جۆرێك لە نامۆییو تەمومژکرانە سەری بۆ هاتۆتە پێش، دیارە مەسەلەی جیهاد لەڕێی خوادا مەسەلەیەك نیە ئێمە بتوانین لە ووتارێکدا هەموو باس و بابەتەکانی ڕوون بکەینەوەو پێناسەی بکەین و وەکو پێویست لێیەوە بدوێین، بەڵام هەوڵ دەدەین لەحەوت خاڵدا بەکورتی باسی بکەین، بەم شێوەیە:

١- پێناسەی جیهاد لەزمانی عەرەبیدا ولە زاراوەی شەرع و لەقورئانو سوننەتدا.

٢- خۆ ئامادەکردن (إِعْدادُ العُدَّة) بۆ جیهادو حوکمو چۆنیەتی یەکەی.

٣- جۆرەکانی جیهاد.

٤- قۆناغەکانی جیهاد.

٥- پێداویستیەکان -مستلزمات-ی جیهاد.

٦- ئامانجی جیهاد، یاخود ئەنجامێك کە لە جیهاد کردندا پەیدا دەبێت.

٧- جیهاد لەواقیعی ئەمڕۆماندا، کە بە مەفهومی فراوانی، عالەمی ئیسلامیوبەتایبەتی واقیعی کوردستانیش مەبەستە.

خوا پشتیوان بێ هەوڵ دەدەم لەمیانەی ئەم حەوت خاڵەدا ئەوەی پێویستە دەربارەی جیهاد بەکورتی ڕوونی بکەمەوەو بیڵێم.

یەکەم: پێناسەی جیهاد

ووشـەی (جیـهاد) ووشـەیەکی عەرەبی‌یـە بـۆ مەفـهوم‌و واتاکەشی‌پێوستە پێشەکی لە فەرهەنگ (قـاموس)ی زمانی عـەرەبی‌دا بگەڕێین، پاشان بزانین (فقهاء) زانایانی شـەرع لەکتێبـەکانیاندا چۆن باسیان کردووەو لـەقورئان‌و سوننەتیشدا ووشەی جیهاد بۆچی بەکار هاتوە:

لەزمانی عەرەبی‌دا ئەسڵی ووشەی (جهاد) یەعنی: (بَذْلُ وَاَسْـتِفْراغُ مافي الوُسْعِ والطّاقَةِ مِنَ القَوْلِ والفِعْـلِ). واتە: هەرچی لە تواندا هەیە بەکاری بێنی لەقسەو لەکردەوە، یـان هـەموو توانـای (نظـري وعملـي) خۆت بەکار بێنی.

زانایانی شەرعیش دەڵێن: جیهاد بریتی‌یە لە: (بَـذْلُ الجُـهْدِ مِـن المسلمین في قِتالِ الکُفّارِ والبُغاةِ والمُرْتَدّین ونَحْوِهِمْ). واتە: صەرف کردن‌و بەخشینی ئـەو پـەڕی توانـا لەلایـەن مسـوڵمانانەوە بـۆ جـەنگ کـردن وکوشتارکردن لـە کـافران‌و یاخی بووان‌و هەڵگـەڕاوان وئەوانـەی وەکـو ئەوانن.

ئینجا جیهاد لە ئەسڵدا بەپێی ڕای زانایان فەرزی کیفایەیە چونکە فەرز (واجب) دوو بەشە:

١- (فرض العین) ئەمەیە کەلەسەر هەر کەسێك واجب بێت، دەبێ خۆی ئەنجامی بـدات، وەك: پێنـج نوێژەکـان‌و ڕۆژووی مـانگی ڕەمەزان‌و ئەوانی تر..

٢-(فرض الکفایـــة): ئەو فەڕزەیە کە یەکێك لە مسوڵمانان یان کۆمەڵێکیان ئـەو فـەڕزەیان ئـەنجامدا ئـەوا بـەر ئـەوانی تریـش دەکەوێت‌و گوناهبار نابن ئەگەر نەیشیکەن.

وەك باسمان كرد جیهاد لەسەر ڕەئی زۆربەی زانایان واجیبی كیفائی‌یەو ئەگەر یەكێك یان كۆمەڵێك لە مسوڵمانان بایی ئەوە كە بتوانن ئەو ئەركە ئەنجام بدەن پێی هەڵسان، ئەوا لەسەر ئەوانی تر لادەچێت‌و گوناهبار نابن.

بەڵام جیهاد لەسێ كاتدا لەسەر تاك تاكی مسوڵمانانی ئەو شوێنە دەبێتە (فرض العین) ئەگەر هەر كامێكیان پێی هەڵنەستێ مادام عوزرێكی شەرعی نەبێت گوناهبار دەبێت، كە ئەمانەن:

١)لەكاتێكدا مسوڵمان لەبەرەی جەنگدا بێت لەسەری واجب دەبێت جەنگ بكات‌و نابێ بێ هۆیەكی (١) شەرعی پاشەكشەو پشت لە دوژمن بكات.

٢)كاتێك دوژمن بێتە وولاتی مسوڵمانانەوە، زەوی‌یەك كە زەوی موسڵمانانە داگیری بكات و دەسەڵاتی خۆی بەسەردا فەرزبكات، لەسەر مسوڵمانانی ئەو شوێنە -ئەگەر بەشی بكەن- ئەگەر نا لەسەر هەموو مسوڵمانانی دنیا فەرز دەبێ ئەو دوژمنە داگیركەرە لە وولات‌و خاكی خۆیان دەربكەن.

٣)كەخەلیفە (ئیمام وپێشەوا)ی مسوڵمانان (نفیر عام) واتە: حاڵەتی دەنگ دانی گشتی بۆ جیهادو جەنگ ڕابگەیەنێ.

لەم حاڵەتەشدا لەسەر هەموو مسوڵمانان دەبێتە (فرض العین) كەجیهاد بكەن.

---

(١) وەك خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿... وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يومئذٍ دُبُرَهُ إلا مُتَحَرِّفاً لِقِتالٍ أو مُتَحَيِّزاً إلى فِئَةٍ فَقَدْ باءَ بِغَضَبٍ من اللهِ وَمَأْواهُ جَهَنَّمُ وبِئْسَ المصير﴾ (الأنفال: ١٦) كەواتە پشت لە دوژمن كردن بەهۆیەكی شەرعی‌یەوە وەك تاكتیكی جەنگی یان پاڵدانە لای كۆمەڵێكی دیكەی مسوڵمانان ڕەوایەو هیچ ئیشكالێكی تێدا نیەو بگرە جاری وا هەیە فەرزیش دەبێ.

ئەو پێناسەو تەعریفەی کە کردم (تقريباً) هەموو کتێبەکانی شەرع و قاموسەکانی زمان کە ئەوانیش هەموو زانایانی ئیسلام نووسیویانن وەکو: (القاموسُ المُحيْط و لِسانُ العَرَبْ و المِصْبَاحُ المُنير)ئەوانی تریش لەسەری ڕێك کەتوون، بۆ وێنە: کتێبی (النهاية في غريب الحديث والأثر)ی (إبن الأثير)، ئەو پێناسەیەی هێناوە، هەروەها (المُغْنِي)ی (إبن قُدامَة) کە کتێبێکی زۆر مەشهورە لە فیقهداو مەوسوعەیەکی گەورەیە، وە (إبن القَيِّم الجَوْزيه) لە کتێبی (زادُ المَعَاد) دا بەهەمان شێوە باسیان کردوە.

مانای جیهاد لە قورئان و سوننەتدا

هێندێك کەس (استدلال) دەکات بەهێندێك لە ئایەتەکانی قورئان و فەرمایشتەکانی پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) لە غەیری شوێنی خۆی دا، بۆ نموونە: یەکێك دەیەوێ ئیسپاتی بکات کە جیهاد بەمەعنای (قتال) نیە، ئەو ئایەتە دەهێنێتەوە کە دەفەرمووێ: ﴿ وجاهدهم به جهاداً كبيرا ﴾ (الفرقان: ٥٢).

یەعنی: خوای گەورە بە پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێ: جیهادێکی گەورە لەگەڵ موشریکەکاندا بکە بەهۆی قورئانەوە، دیارە جیهادێکیش بەقورئان بکرێت بریتی‌یە لە: جیهادی گفتوگۆو وتووێژو موناقەشەو (إقامة الحجة)یان ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەر (ﷺ) کە دەفەرمووێت: ((وجاهِدوا المُشْرِكين بِأَمْوالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَأَلْسِنَتِكُمْ)) (رواه ابو داود واحمد والدرامي والنسائي ووافقه الذهبي) [٢] واتە: دژ بەموشریکەکان تێ بکۆشن و

---

(٢) رياض الصالحين (ل: ٥١٥) تحقيق وتخريج شعيب الأرناؤوط.

جیهاد بکەن بەماڵو دڵو زمانتان.

لەو ئایەت و فەرموودەیەی باسمان کردن کەگەلێك ئایەت وفەرموودەی دیکەش لەو بارەوە هەن ئەوە وەردەگیرێ کەلە قورئانو سوننەتدا ووشەی جیهاد مەعناو مەفهومەکەی فراوانترە لە (قتال) بەڵکو (قتال) یش واتە (جەنگ) و غەیری (قتال)یش دەگرێتەوە کەدەعوەو بانگ کردنە بۆ ئیسلامو موجادەلەو موناقەشە کردنو هەموو جۆرەکانی خەبات و تێکۆشانە لەپێناو خوای پەروەردگاردا.

بەڵام زانایانی شەرع ناس (الفقهاء) دەڵێن: (المُتبادَرُ إلىٰ الذِّهْن) واتە: ئەو مەعنایەی کە یەکسەر دێتە بیرو زەینی ئینسانەوە لە کاتێکدا ووشەی جیهاد دەگوترێ بریتی‌یە لە (قتال) چونکە لەزۆربەی ئایەتەکانی قورئانو فەرمایشتەکانی پێغەمبەر (ﷺ) دا جیهاد بەمانای (قتال) هاتووە ئینجا ئەگەر مەعنایی غەیری (قتال) یش دەگرێتە نێو خۆی، ئەوە (بالتبع)ە ئەگەر نا (بالأَصالة) ڕاستەو خۆ مەعنای جیهاد (قتال)ە بەڵام غەیری (قتال)یش دەگرێتەوەو فراوانترە.

دووەم: خۆئامادە کردن بۆ جیهاد و زەمینە سازی بۆ کردنی

مسولمان دوو حاڵەتی هەن... یان دەبێت لەجیهاد دا بێت، یان دەبێت خەریکی خۆ ئامادەکردن بێت بۆ جیهاد، ئەو مسوڵمانەی لەسەر ڕێبازی پێغەمبەر (ﷺ) دەڕوات و شوێن پێی هاوەڵانی بەڕێزی پێغەمبەری خوا (خوا لێ یان ڕازی بێت) هەڵدەگرێت، لەو دوو حاڵەتە زیاتر سێ یەمیان نیە.

زانایان لەسەر ئەوە (متفق)ن یەك دەنگن کە (إعداد) خۆ ئامادەکردن و کەل و پەل ئامادەکردن بۆ جیهاد فەرزە لەسەر مسوڵمانان چونکە زانایان بنەمایەکی (اصولی) یان داڕشتوە، کەئیجماعی لەسەرەو هەڵاواردن (أستثناء)ی تێدا نیە، دەڵێن: (مالایتم الواجب الا بە فهو واجب) واتە: (هەر شتێك واجبێك لەسەری پەکی کەوتبێت ئەو شتەش واجب دەبێت) بۆ نموونە: نوێژ بەبێ دەست نوێژ دروست نیە، بۆیە دەست نوێژیش واجبە، چونکە نوێژەکە بەبێ دەست نوێژ یان بەدیلەکەی کە تەیمومە ناکرێت.

ئینجا بەبێ خۆ ئامادەکردنی هەمەلایەنەو جۆراو جۆر وەك: ئیمانی و مەعنەوی و عیلمی و جەستەیی و هونەری و خۆئامادەکردن لەبواری هێزو ئامادەکردنی جۆرەکانی چەك و کەل وپەلی جەنگ و شارەزابوون و سەر ڕاست بوون لە بەکارهێنانی چەك و پێداویستی یەکانی جەنگ، ئینسان ئەگەر جیهادیشی لەسەر فەرز بێت نایکات و بۆی ناکرێ، کەواتە وەکو چۆن جیهاد کردن فەڕزی کیفایەیە خۆئامادە کردنیش بۆ ئەو جیهادە کەبەبێ خۆئامادەکردن ناکرێ ئەمیش فەرزی کفایەیە.

خوای کار بەجێ لە گەلێك ئایەتدا ئیشارەی بەو مەسەلەیە کردوەو تەصریحیشی پی کردوە وەك دەفەرمووێ:

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللهُ يَعْلَمُهُمْ﴾ (الأنفال: ٦٠)..

واتە: ئەوەی لە تواناتان دا هەیە لەهێز بۆ دوژمنانتان -ئەهلی کوفر- ئامادەی بکەن وە لە ئەسپی چاك و ئامادەو بەستراوە -کەئێستا لەجێگەی ئەسپ سەیارەو دەبابەو مودەپەعات و ئەو شتانەی لەجێی ئەسپن دەگرێتەوە، وەچەکە پێشکەوتوەکان- ئەمەش بۆ ئەوەی ﴿تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللهِ وَعَدُوَّكُمْ﴾ بەو هێزە کەئامادەتان کردوە دوژمنی خواو خۆتانی پێ بترسێنن.

چەك و هێز بۆچی؟

مەرج نیە هەرکاتێك مسوڵمانان چەکیان پێ بوو و قوەتیان هەبوو یەکسەر لەئەهلی کوفر بدەن و هەڵکوتنە سەریان، بەڵکو لەڕاستیدا هەبوونی هێزو دەسەڵات و چەك بەدەستی مسوڵمانانەوە باشترین هۆیە بۆ ئەوەی ناحەزان شەڕ نەنێنەوەو مسوڵمانان شەڕیان پێ نەفرۆشرێ.

کاتێك مسوڵمانان وەك نێچیرێکی تووك نەرم و پاروویەکی سەهل بکەونە بەرچاو، ناحەزان تەماعیان تێ دەکەن، کێ هەیە شتی بێ دڕك حەز پێ نەکات تەنانەت ئەصحابیش کە خوای گەورە لەبارەیانەوە دەفەرمووێ: ﴿وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ﴾ (الأنفال: ٧) ..

واتە: دەتانویست ئەوەی بێ دڕك و ئازارە بۆ ئێوە بێت کە کاروانەکەیە - نەك جەنگ و ڕوو بەڕوو بونەوە لەگەڵ (ابو جهل) وسوپاکەی کەلە (مەککە)ەوە بەنیازی شەڕ لەگەڵ مسوڵمانان هاتبوون کەئەم ئازاری پێوەیە.

بەهەمان شێوە مسوڵمانانیش ئەگەر بێ درك و ئازارو بێ دەسەڵات بن هەموو کەس بەبێ تێوەڕامان تەماعیان تێ دەکات و ئەمەش دەبێتە هۆی شەڕو ئاشووب، بەڵام ئەگەر دەسەڵات و قوەتیان هەبێ هەر کەسێك بیەوێ شەڕیان لەگەڵ بکات، پێشەکی دەبێ حیساب و کتابێك بۆ خۆی بکات، کەواتە ئەگەر مسوڵمانان هێزو دەسەڵاتیان هەبێت دوژمنانیان بەپێی ئەو هێزە لێیان دەترسن و شەڕو ئاشووب لێیان بەدوور دەبێت، نەك بەپێچەوانەوە وەك خەڵکێکی سادەو فەقیرحاڵ بیر دەکەنەوە.

خۆ ئامادەکرن بۆ جیهاد پێویستە

خوای گەورەو زاناو کاربەجێ لە سورەتی (توبة)دا سەبارەت بە کەسانێك کە بەعوزرو بیانووی جیا جیاوە خۆیان لە پێغەمبەر (ﷺ) دوا دەخست و نەدەچوون بۆ جەنگی (تبوك) دەفەرمووێ: ﴿وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلَكِن كَرِهَ اللَّهُ انبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ﴾ (التوبة: ٤٦).. یەعنی: ئەگەر ویستبایان بۆ دوژمنان دەربکەون وبچنە مەیدانی جیهادو جەنگ خۆیان بۆ ئامادە دەکردو پێداویستیەکانیان بۆ ئامادە دەکرد، بەڵام لەبەر ئەوەی لەنیەت و دڵیاندا نەبوو جیهاد بکەن خۆیان بۆ ئامادە نەکرد.

خوای گەورەش دەفەرمووێ: ﴿وَلَكِن كَرِهَ اللَّهُ انبِعَاثَهُمْ﴾ چونکە سەرو سینەیان لەگەڵ خواو ئیسلام تەواو نەبوو خوا -تبارك وتعالى- پێی ناخۆش بوو ئەوانە بێنە نێو ڕیزی مجاهیدانەوە ﴿وقيل اقعدوا مع القاعدين﴾ بەزمانی حاڵ و مەقام پێیان گوترا دانیشن لەگەڵ دانیشتواندا، ئێوە پیاوی مەیدانی جەنگ و جیهادنین، ئەو مەیدانە پیاوی دەوێت، هەموو کەس شایستەی ئەوە نیە بچێتە نێو ئەو

مەیدانەوە ئەگەر ئێوە بشێچن لەجیاتی قازانج زەرەر بەمسولمانان دەگەیەنن.

وەك پێشتر باسمان کرد مسولمان دوو حاڵەتی هەیە: یان لە حاڵەتی غەزاو جەنگ‌و جیهاد دایە، یان لە حاڵەتی خۆ ئامادە کردندایە، وەکو ئەم ئایەتانە دەیگەیەنن کە باس کران، پێغەمبەریش (ﷺ) لە فەرموودەیەکی (صحیح)ی خۆیدا دەفەرمووێ: (مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ بِغَزْوٍ مَاتَ عَلَىٰ شُعْبَةٍ مِنَ النِّفَاقِ) (رواه مسلم).[٣]

واتە: هەرکەسێك بمرێ‌و غەزا نەکات بەتەماش نەبێت بیکات‌و لەدڵیدا نەبێ‌و خۆی بۆ ئامادە نەکردبێ‌و زەمینەسازی نەکات بۆ ئەوەی جیهادو (قتال) بێتە پێش بەتایبەتی لەکاتێکدا کە ئیسلام سەرکوت دەکرێ، مسوڵمانان دادەپڵۆسێنرێن لە کاتێکدا کە ئاڵای (لاإلـه إلا الله محمد رسول الله) بەبێ نازی دەکەوێ، شەریعەتی خوا حوکمی پێ ناکرێت، ئەگەر کەسێك هەبێ نەلە مەیدانی غەزادا بێت‌و نە بەتەماش بێت بیکات‌و بمرێ ئەوە لەسەر بەشێك لەبەشەکانی نیفاق‌و دەغەڵی مردوە، خوا پەنامان بدات.[٤]

---

(٣) بڕوانە رياض الصالحين (ل ٥١٢) تحقيق وتخريج شعيب الأرناؤوط.

(٤) ئەمە فەرموودەی پێغەمبەری خوایە (ﷺ) نەك قسەو پڕوپاگەندەی (بزوتنەوەی ئیسلامی) وەك هەندێك لە مسولمانان‌و زۆرێك لە دوژمن‌و ناحەزانی کافرو دەغەڵ دەڵێن‌و هەمیشە بەچاوی ڕەخنەو تۆمەتبار کردن‌و لەپشت پەردەی ڕەشەوە تەماشای دەکەن.

سێیەم: جۆرەکانی جیهاد

جیهاد دووبەشە:

(١) جیهادی دەفع وەکو (فقهاء) شەرع زانان وایان ناو لێ ناوە، واتە: جیهادی بەرپەرچ دانەوە.

(٢) جیهادی (طلب) واتە: هێرش بردنە سەر دوژمن.

بەڵام بەداخەوە ئەم مەسەلەیە -کە جیهاد دووبەشە- هەم بەرپەرچ دانەوەی هێرشی دوژمنانو هەم پەلاماردانو هێرش بردنە سەر دوژمنانێك کە حوکم بەشەریعەتی خوا ناکەنو ورێگایش دەگرن لەوەی کە دینی خوای (تبارك وتعالی) بگاتە عەبدەکانی خوا زۆر شێوێنراوە، نەك هەر بەدەستی کوفر بگرە بەدەستی ئەهلی ئیسلامیش زوڵمی لێ کراوە !!

هەندێك کەس لەناحەزانی دینو دوژمنانی ئیسلام بۆ ئەوەی ڕوحی جیهادو بەرەنگاری لە مسوڵمانانندا بمرێننو وبیانخەسێنن ئەولایان لێ دەگرنەوەو دەڵێن: (ئیسلام دینی د. ڕندایەتیەو بەشیرو تیر بڵاو بۆتەوەو بەزۆر بەسەر خەڵکیدا فەرز کراوە!!) بۆ ئەوەی هێندێك لەمسوڵمانانیش لە (رد الفعل) کاردانەوەدا بڵێن: (نەخێر نەك ئیسلام هەر بەزۆر نەسەپێنراوەبەڵکو ئیسلام بڕوای بەشەڕی هجوومی هەر نیەو لە بەرامبەر دوژمناندا هێز هەر بەکار ناهێنێت، مەگەر دەست درێژی بکرێتە سەرو تەعدای لێ بکرێت !!) کە بێگومان هەم قسەی دوژمنانی دین هەڵەیەو هەم قسەی ئەوانەی بەحیساب دیفاعیش لەدین دەکەن ڕاست نیە، هەردوکیان غەڵەتن یەکیان ئیفراطی کردوەو ئەویتریشیان

تفریطی کردوە، یەکیان تێی پەڕاندوەو ئەوی تریش کورتی هێناوە بەڵکو حەقیقەتی جیهاد بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

١- جیهادی بەرگری (جهاد الدفع) کە بریتییە لەبەر پەرچ دانەوەی هێرش و پەلاماری دوژمنان لەکاتێکدا هێرش دەهێننە سەر ئیسلام و خاکی مسوڵمانان و سەر کیان و بوونی مسوڵمانان، جا چ مسوڵمانان کیان و بوونێکیان هەبێت، خاکیان بەدەستی خۆیانەوە بێت چ وانەبن و لە حاڵەتی کۆمەڵگایەکی بێ دەسەڵاتدا بن کەحوکمی ئیسلامی بەسەرەوە نەبێت، لەهەردوو حاڵەتدا حاڵەتی هەبوونی کیان و دەسەڵاتی ئیسلامی و نەبوونی کیان و دەسەڵاتی ئیسلامی‌دا، مسوڵمانان مولزەمن بەوەی بەپێی توانا دیفاع لە دینی خواو (حرمات)ی دینی خواو شەعائری دین بکەن و واجبە دیفاع لە موقەددەساتی ئیسلام و کیانو بوونی خۆیان بکەن، کەچەندان ئایەت دەلالەتی لەسەر دەکەن بۆ وێنە خوای دادگەر دەفەرمووێ: ﴿وقاتِلُوا في سَبيلِ اللهِ الَّذِينَ يُقاتِلونَكُم﴾ (البقرة: ١٩٤).. هەر کەسێك دەست درێژی کردنە سەر، ئێوەش دەست درێژی بکەنەوە سەری و بەرپەرچی تەعداو دەست درێژییەکەی بدەنەوەو زوڵم و تەعدا قبوڵ مەکەن. ((لاينبغي للمؤمنِ أنْ يُذِلَّ نفسَه)) ئیماندار بۆی نیە خۆی زەلیل و زەبوون بکات بەدەستی دوژمنانەوە مادام لە توانای‌دا هەیە، خۆ ئەگەر لەتوانای‌دا نەبوو زەلیل کراو زەبوونیان کرد ئەوە گوناهبار نیە..

٢- جیهادی هێرش بردن (جهاد الطلب) کە بریتییە لەوەی ئەهلی ئیمان هێرش بکەنە سەر دوژمنان، ئەوەش گەلێك ئایەت بەتایبەتی ئەو ئایەتانەی کەلە دوا دوای تەمەنی پێغەمبەر (ﷺ) هاتوونەتە خوارێ دەلالەتی لەسەر دەکەن، لەیەکێك لەوئایەتانەدا خوای (تبارك وتعالى)

دەفەرمووێ: ﴿وقاتِلُوهُمْ حتّىٰ لاتكُونَ فِتْنَةٌ ويكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلّهِ﴾(الأنفال: ٣٩)
واتـە: لەگـەڵ دوژمنـانی ئیسـلامدا بجـەنگن تـاکو فیتنـە نامینـێ، توێژەرەوانـی قورئـان فیتنـەیان بـە (شـرك) لێـك داوەتـەوەو بـە چەوساندنەوەی مسوڵمانانیشیان لێك داوەتـەوە. لەئەسـڵدا ووشـەی (فتنة)بەوە دەگوترێ کە زێڕنگەر زێڕەکەی لەسەر ئاگر گەرم دەکات و قاڵی دەکاتەوە، بۆ ئەوەی زێڕی خاڵص لەو ماددەو مەعدەنانەی کە لەگەڵی تێکەڵ کراون لێك جیا بکاتەوە، لەوەوە وشەکە وەرگیراوە بۆ هەر جۆرە ئەشکەنجەو ئازاردانێك، کەواتـە: لەگـەڵ دوژمنانتـان بجـەنگن تـا توانای چەوساندنەوەی مسوڵمانانیان نامێنێ، هەتا توانایان نـامێنێت ڕێگا لە ڕەعیەتو خەڵکەکەی خۆیان بگرن کە مسوڵمان ببن.

دەبێت مسـوڵمانان جیهادو (قتـال) بکـەن لەگـەڵ دوژمنانیانـدا هـەتا دەسەڵاتی ئیسلام لـە هـەموو دنیادا فەرمانڕەوا دەبێت، بەشێوەیەك کە نەهیچ مسـوڵمانێك بەزۆر لـە دینەکـەی هەڵبگەڕێنرێتـەوەو نـەهیچ کـافرو موشریکێش ناچار بکرێـت لەسـەر شـیركو کوفـری خـۆی بمێنێتـەوەو نەهێڵن مسوڵمان ببێتوڕێگای هیدایەتی خوای لێ بگرن لـە چاڵی دینی بەتاڵو زەلکاوی گومڕاییدا دیلو زەلیلی بکەن.

ماناى : لاإِكْراهَ في الدِّين

خواى‌كاربه‌جىَ ده‌فه‌رمووىَ: ﴿ لاإِكْراهَ في الدِّين قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الغَيِّ ﴾ (البقرة: ٢٥٥).. واته: تۆبزى كردن‌و ناچار كردن نيه له وه‌رگرتنى ديندا، ئه‌مه له‌كاتێكدا چه‌وت‌و ڕاستى له يه‌كترى جيا بووبنه‌وه‌و ئيسلام بگاته هه‌موو كه‌سێك‌و به‌ئازادى بتوانىَ ئيمانى پىَ بێنىَ يان پىَ‌ى نه‌هێنىَ، ئه‌وكاته زۆرو قوه‌ت و ده‌سته‌ڵات به‌كار ناهێنرىَ، ئه‌م زۆرو ده‌سته‌ڵات‌و هێزه له كاتێكدا به‌كار ده‌هێنرىَ كه سه‌نگه‌ر له‌ئيسلام گيرابىَ‌و له‌مپه‌رو كۆسپ‌و په‌رچ‌و ڕێگر خرابێته به‌رده‌م ئيسلام‌و نه‌هێڵن بگاته گوىَ‌ى خه‌ڵك، به‌ڵىَ له‌و كاته‌دا ئيسلام قوه‌ت به‌كار دێنى و ده‌جه‌نگىَ به‌ڵام نه‌ك بۆ ئه‌وه‌ى خه‌ڵك مسوڵمان بێت، به‌ڵكو بۆ ئه‌وه‌ى ئه‌و په‌رچ‌و له‌مپه‌ره‌ى كه ڕێگه‌ى له‌خه‌ڵك گرتوه گوىَ بيستى بانگى حه‌ق بىَ، لابچێت، كه‌واته ئيسلام قوه‌ت به‌كاردێنىَ بۆ ڕێگا كردنه‌وه‌و ته‌خت كردن نه‌ك خه‌ڵك به‌زۆره‌ملىَ مسوڵمان كردن.

چونكه دينداری‌و مسوڵمانه‌تى قه‌ناعه‌ته‌و په‌يوه‌ندى به‌دڵ‌و عه‌قڵه‌وه هه‌يه، كه‌سێك دينى نه‌چووبێته‌وه دڵ وعه‌قڵه‌وه ئه‌گه‌ر هه‌زار نوێژو ڕۆژوو بكات خوا لىَ‌ى وه‌رناگێرێت‌و ته‌نانه‌ت مسوڵمانيش ئه‌گه‌ر به‌قه‌لب‌و قه‌ناعه‌تى خۆى نوێژ نه‌كات‌و عيباده‌ت نه‌كات، ئه‌وا به‌ڕپاو نيفاق بۆى له‌قه‌ڵه‌م ده‌درىَ، كه‌واته ئيسلام قوه‌ت به‌كار دێنێت بۆ به‌ڵام نه‌ك بۆ ئه‌وه‌ى خه‌ڵك مسوڵمان بێت، به‌ڵكو بۆ ئه‌وه‌ى خه‌ڵك مه‌جالى هه‌بێت مسوڵمان ببێت، جا ئه‌گه‌ر مسوڵمان بوو باشه، ئه‌گه‌ر مسوڵمانيش نه‌بوو كه‌يفى خۆيه‌تى ﴿ لاإِكْراهَ في الدِّيْنِ ﴾وه ﴿ فَمَنْ شاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شاءَ فَلْيَكْفُرْ ﴾ (الكهف: ٢٩).. كىَ حه‌ز ده‌كات بائيمان بێنىَ‌و

کێ حەز دەکات با کافر بێ، بەڵام گرنگ ئەوەیە کافرێك بێت لەماڵی خۆیداو دژایەتی ئیسلام نەکات.

ئەوەی باسم کرد لەزۆر ئایەتی قورئانو فەرمایشتی پێغەمبەر (ﷺ) دا هاتوە، وەك لەحەدیسێکی پێغەمبەر (ﷺ) دا بەم شێوەیە هاتوە: ((كَانَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ) إذا أَمَّرَ أَمِيْراً عَلَىٰ جَيْشٍ أَو سَرِيَّةٍ أَوْ صَاهُ فِي خَاصَّتِهِ بِتَقْوَىٰ اللهِ وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ خَيْراً ثُمَّ قَالَ: أُغْزُوا بِاسْمِ اللهِ فِي سَبِيْلِ اللهِ، قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللهِ، أُغْزُوا وَلا تَغُلُّوا وَلاتَغْدِرُوا وَلاتُمَثِّلُوا وَلا تَقْتُلُوا وَلِيْداً، وإذا لَقِيْتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَادْعُهُمْ إلىٰ ثَلاثِ خِصَالٍ فَأَيَّتُهُنَّ مَا أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ: أُدْعُهُمْ إلىٰ الإِسْلامِ فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ، فَإِنْ هُمْ أَبَوا فَسَلْهُمُ الْجِزْيَةَ، فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ، فَإِنْ هُمْ أَبَوا فَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَقَاتِلْهُمْ)) (رواه مسلم).

واتە: پێغەمبەر (ﷺ) کەیەکێکی دەکردە فەرماندە بۆ سوپایەك یاخود بۆ سریەیەك فەرمانی پێ دەکرد کەخۆی بەتەقوا بێ وئاگای لەمسوڵمانان بێو مشووریان بخوات، دوایی دەیفەرموو: (أغزوا باسم الله وفي سبيل الله قاتلوا من كفر بالله اغزوا ولاتغلوا ولا تغدروا ولا تمثلوا ولا تقتلوا وليداً) یەعنی: غەزا بکەن بەناوی خوا لەپێناوی خوادا، بجەنگن لەگەڵ ئەوانەدا کە بڕوایان بەخوانیە، غەزا بکەنو لە غەنیمەت دزی مەکەن وەغەدرو پەیمان شکێنیش مەکەن لەگەڵ دوژمناندا، وەئەگەر یەکێکتان کوشت ئیهانەی پێ مەکەنو لوتو گوێی مەبڕن وەمنداڵ مەکوژن -لەفەرموودەیەکی تردا دەفەرمووێ ئافرەتیش مەکوژن- (وإذا لقيت عدوك من المشركين فأدعهم إلى ثلاث خصال)ئەگەر گەیشتیت بەدوژمنەکەت لەموشریکەکان بانگیان بکە بۆ سێ شتان (فأيتهنّما أجابوك فأقبل منهم وكف عنهم) وەڵامی هەر کامیان دایەوە لێیان وەرگرەو وازیان لێ بێنە:-

١-(أدعهم إلى الإسلام فان هم اجابوك فأقبل منهم وكف عنهم) بانگیان بکە بۆ ئیسلام ئەگەر مسوڵمان بوون لێیان قبوڵ بکەو دەستیان لێ بپارێزە.

٢- ((فأن هم ابوا فسلهم الجزية فان هم أجابوك فأقبل منهم وكف عنهم)) ئەگەر مسوڵمانان نەبوون داوایان لێ بکە جزیە -سەرانە- بدەن، ئەگەر جزیەیان دا لێیان قبوڵ بکەو دەستیان لێ بپارێزەو وازیان لێ بێنە.

[جزیە -سەرانە- ئەندازەیەك ماڵە لەلایەن ئەو كەسانەوە كە مسوڵمان نابن‌و لە وڵاتی مسوڵماندا دەژین‌و لەسەر دینی خۆیان دەمێننەوە، دەدرێت بەدەوڵەتی ئیسلامی، جا ئەوانە (مشرك) بن یا جولەكە یا مەسیحی بەپێی ئەم فەرموودەیە كە دەفەرمووێ: (وإذا لقيت عدوك من المشركين)](٥)

٣- ((فأن هم ابوا فاستعن بالله وقاتلهم)) ئەگەر جزیە -سەرانە- شیان نەدا داوای یارمەتی لە خوا بکەو لەگەڵیان بجەنگە.

کەواتە ئیسلام دینی خوایە، بۆ هەموو بەندەکانی خوا لەسەر زەوی خواو نەبەستراوەتەوە بەشوێن‌وکات ومیللەتێکی تایبەتی‌یەوە.

---

(٥) هەندێك لە زانایان دەڵێن: تەنها (أهل الكتاب) بۆیان هەیە لەسەر دینی خۆیان بمیننەوەو (جزیە) بدەن، بەڵام کۆمەڵێکی تر کەقسەکەیان بەهێزترەو ئەم (حديث)ەش پشتگیریان دەکات، دەڵێن: هەموو خاوەن دین‌و فیکرەیەك بۆی هەیە لەسەر فیکرەو بەرنامەو دینی خۆی بمێنێتەوە، بەمەرجێك جزیە، -سەرانە- بدات، چونکە حەدیسەکە دەفەرمووێ: ((فإن هم أجابوك فأقبل منهم وكف عنهم)) یەعنی ئەگەر ئامادەبوون سەرانە بدەن بامسوڵمانیش نەبن لێیان قبوڵ بکەو دەستیان لێ بپارێزەو لێیان گەڕێ ئەم سەرانەیەش مانای مل کەچی یان بۆ دەسەڵاتی ئیسلامی دەگەیەنێ. هەروەها مەجووسی‌یەکانیش چونکە پێغەمبەر (ﷺ) کەلە بارەیانەوە پرسیاری لێ کراوە فەرموویەتی: (سنوا بهم سنة اهل الكتاب...) واتە: وەك ئەهلی کیتاب (اليهود والنصارى) ڕەفتاریان لەگەڵ بکەن ئەوەندە هەیە ژنیان لێ ناهێنرێ‌و سەربڕاویان ناخورێ.

تێبینی:

سەرانە وەرگرتنیش لەوانەی مسوڵمان نابن و لەسەر دینی خۆیان دەمێننەوە و لەژێر سایەی دەوڵەتی ئیسلامیدا دەژین، لە بەرامبەری ئەوەدایە کە لە دەوڵەتی ئیسلامیدا لەسەر مسوڵمانان فەڕزە سەربازیی بۆ بکەن و بچنە جیهادو حوکم و بانگەوازی ئیسلامی بپارێزن، بەڵام ئەوەی مسوڵمان نەبێ، سەربازی ناکاو جیهادی لەسەر فەڕز نیە، چونکە جیهادیش وەکو نوێژو ڕۆژوو عیبادەتەو وەك چۆن پێیان ناگوترێ نوێژ بکەن، بەهەمان شێوەش پێیان ناوترێ جیهاد بکەن.

ئینجا دەوڵەتی ئیسلامی خزمەتیان دەکات و نەفس و ماڵ و ناموسیان دەپارێزێ بەڵکو پەرستگاکانیشیان دەپارێزێ و کەس بۆی نیە بەهیچ جۆرێك و لەهیچ ڕوویەکەوە دەست درێژی بکاتە سەریان، بۆیە لەبەرامبەر ئەو هەموو خزمەتانەی کە دەوڵەتی ئیسلامی پێشکەشیان دەکات پێویستە ئەوانیش خزمەتێکی دەوڵەت بکەن کەوەك چۆن مسوڵمانان زەکات دەدەن ئەوانیش ساڵانە ئەندازەیەك ماڵ بدەنە دەوڵەت، ئەمە پڕە لەعەدالەت و دادپەروەری کەلە دنیادا یاسای لەوە دادپەروەرانەتر نیە، لە بواری هەڵس و کەوت و ڕەفتاری لەگەڵ کەسانێکدا لە ژێر سایەشیدا دەژین و هەموو هەقێکیشیان بۆ دابین دەکرێ و دەپارێزرێ.

چوارەم: قۆناغەکانی جیهاد

پلە پلەیی (التَدَرُّج) لە یاساکانی شەرع (الأَحکام الشرعیة)دا بەهەردووك جۆری (الأوامر والنواهي) واتە: فەرمان پێکراو و نەهی لێ کراوەکان، وەڕەچاوکردنی واقیعی کۆمەڵی مسوڵمان و تواناو بڕستی بۆ ڕاپەراندنی ئەرك و کارەکانی سەرشانی، دوو بنەمای گەورەن لەشەریعەتی خوادا، چونکە شتێکی ئاشکراو ڕوونە کە ناکرێ و ناگونجێ یەك تەکان و بەیەك جارو لەیەك حاڵ و قۆناغدا هەموو ئەرك و کارەکان جێ بەجێ بکرێن، لەسۆنگەی ئەمەوە جیهادیش لەڕۆژگاری پێغەمبەری خوادا (ﷺ) بە سێ قۆناغ فەرز کراوە، کەئەمانەن:-

١- مۆڵەت دران بەجەنگ و بەرگری لە خۆکردن (الأذن بالقتال والدفاع) بۆ وێنە: خوای دادگەرو کاربەجێ لەو بارەوە فەرموویەتی: ﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ﴾ (الحج: ٣٩).. واتە: مۆڵەت دروا ئیجازە درا بەوانەی کە شەڕیان پێ دەفرۆشرێ کە بجەنگن و دیفاع لە خۆیان بکەن، لەبەر ئەوەی زوڵمیان لێ کراوەو هەقیان داگیرو زەوت کراوە، وەبێگومان خوای -تبارك وتعالی- لەسەر پشتگیری کردن و سەرخستنیان بەتوانایە. کەواتە لەم قۆناغی یەکەم و سەرەتایەدا جەنگ کردن فەرز نەکراوە بەڵکو تەنها مۆڵەت وئیجازە بەمسوڵمانان دراوە کەبەرگری لە خۆیان و موڵك وماڵیان بکەن و کەپێشتر پێیان دەگوترا: ﴿كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ (النساء: ٧٧).. واتە: دەستتان بپارێزن لەدوژمنانتان و سەرگەرمی نوێژ بەرپارکردن و زەکات دان بن.(٦)

(٦) زۆر لەزاناو توێژەرەوانی قورئانێ ڕایان وایە کە لێرەدا مەبەست لە (زەکات) تەزکیەی نەفسە چونکە زەکات دان لەمەدینە فەرز بووە، وئەم ئایەتەش باسی حاڵ و باڵی مسوڵمانان دەکات لە قۆناغی ژیانیان لە مەککەدا.

ئێستا پێشگیری‌یان لێ ناکرێ‌و ڕێگایان پێ دراوه کەچی پێیان دەکرێ بیکەن لەبواری تۆڵەستاندنەوەو بەرگری لە خۆکردندا.

٢- جەنگ کردن لەگەڵ ئەوانەدا کەشەڕیان پێ دەفرۆشن‌و وازهێنان لەوانەی دیکە کە دژایەتی ناکەن‌و بێ لایەنی پێشان دەدەن، وەك خوای تۆڵەسێن فەرموویەتی: ﴿وقاتِلوُا في سَبيلِ اللهِ الَّذينَ يُقاتِلوُنكُمْ وَلاتعْتدوُا إنَّ اللهَ لايُحِبُّ المُعْتَدِينَ﴾ (البقرة: ١٩٠)..واتە: لە پێناوی خوادا لەگەڵ ئەوانەدا بجەنگن، کە لە ناهەق لەگەڵتان دەجەنگن بەڵام دەست درێژی مەکەن چونکە خوا دەستدرێژکارانی خۆش ناوێ، کەواتە لەم قۆناغەدا جیهاد فەرزکراوە، بەڵام تەنها بەجۆرێك فەرز کراوە کەشەرع زانان پێی دەڵێن: (جهاد الدفع) واتە: جیهادی بەرپەرچ دانەوەو لەو حاڵەدا هەر ئەوەندەیان لەبڕست‌و تواناداا بووە، نەك وەك کەسانێك بیر دەکەنەوە کە جیهاد هەر ئەوەندەو بەس ئەم جۆرە بێ!.

٣- جەنگ کردن لەگەڵ تێکڕاو سەرجەمی کافرو موشریکەکاندا بەبێ هەڵاواردن، وەك خوای بەتوانا فەرموویەتی: ﴿وقاتِلوُا المُشْرِكينَ كافَّةً كَما يُقاتِلوُنكُمْ كافَّةً﴾ (التوبة: ٣٦).. واتە: لەگەڵ تێکڕای هاوبەش پەیدا کەراندا بجەنگن وەك چۆن تێکڕاو بەهەموویان لەگەڵتان دەجەنگن، هەروەها فەرموویەتی: ﴿وقاتِلوُهُمْ حَتّى لاتكونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلّهِ﴾ (الأنفال: ٣٩).. پێغەمبەری خواش (ﷺ) فەرموویەتی: (أُمِرْتُ أنْ أُقاتِلَ النّاسَ حَتّى يَشْهَدوا أنْ لاإلهَ إلاّ اللهُ وأنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ ويُقيمُوا الصَّلاةَ ويُؤْتُوا الزَّكاةَ فإذا فَعَلُوا ذلِكَ عَصَمُوا مِنّي دِمائَهُمْ وأمْوالَهُمْ إلاّ بِحَقِّ الإسْلامِ وحِسابُهُمْ عَلَى اللهِ) (رواه البخاري ومسلم)..واتە: فەرمانم پێ کراوە کە لەگەڵ خەڵکی -نامسوڵمان-دا بجەنگم هەتا شایەتمان

دێنن، کە جگە لە خوا هیچ پەرستراوێك نیە، وە موحەممەد پێغەمبەری خوایە، وەنوێژ بەرپا بکەن و زەکاتێ بدەن، جا ئەگەر ئەوەیان کرد ئەوە خوێن و ماڵیان لەمن پاراستوە مەگەر بەهەقی ئیسلام وەلێپرسینەوەیان عایدی خوایە.(٧)

---

(٧) لەم فەرموودەیەدا وا دەردەکەوێ کە پێغەمبەر (ﷺ) خەڵکی ناچار کردبێت لەنێوان مسوڵمان بوون و جەنگ کردندا یەکێکیان هەڵبژێرن و ڕێگەی دیکەی سێیەمیان بۆ نەماوەتەوە! بەڵام لەڕاستیدا وانیە، وەك لە فەرموودەکانی دیکەی پێغەمبەردا هاتووە و لەسیرەو ژیانی کردەیشیدا دەردەکەوێ بۆ نموونە فەرموویەتی: (وإذا لقيت عدوك من المشركين فادعهم إلى ثلاث خصال...) کە پێشتر مانامان لێك داوەتەوە.

دیارە بۆ وەرگرتنی حوکمێکی شەرعیش لە هەر ڕوویەکەوە بێ، نابێ بەتەنیا پشت بەدەقێك ببەستین و پێویستە هەموو ئەو دەقە شەرعیانەی کە لەو بارەوە هاتوون ڕەچاویان بکەین، بۆ ئەوەی دووچاری هەڵەی سەیرو سەمەرە نەبین، کە بەداخەوە هێندێك لە برا گەنجەکانمان لەبەر کەم شارەزاییو دڵگەرمیو کەم تەجرەبەیی گیرۆدەی ئەم جۆرە هەڵانە بوون و دەبن، بگرە هەندێك لەوانەش کە خۆیان بەزاناو شارەزاش دادەنێن ئەو جۆرە حاڵەتەیان هەیە.

پێنجەم: پێداویستییەکان (مستلزمات)ی جیهاد

پێشەکی ئایا جیهاد بەهەموو کەس دەکرێت وە لەهەموو حالاّندا دەکرێت؟ بێگومان نە ،بەڵکو جیهاد بەکۆمەڵێکی تایبەتیو هەڵبژاردە دەکریٚو جیهاد (بدیل) نیە بۆ وەرگرتنی عیلمو زانستی شەرعیو شارەزا بوون لە قورئانو فەرموودەی پێغەمبەر (ﷺ) و کەس بۆی نیە بڵیٚ: واز لە فێربوونی زانستە شەرعیەکان دێنمو چەك هەڵدەگرمو سەنگەر دەگرمو بەس، وەجیهادو جەنگ لەپێناوی خوادا بەدیل نیە بۆ تەقواو بانگەوازو تەزکیەی نەفس، بەڵکو تەواوکەری هەموو ئەوانەیەو چڵەپۆپەی هەموویانە. وەبەڕاستی کەسێك جەنگو وجیهادی پیٚ دەکریٚ کە خاوەنی عیلم و تەقواو عیبادەتو کردەوەی باشو خەسڵەتە بەرزو پەسەندەکان بێت وەك: (صبر)و (شكر)و (يقين)و (توكل)و خۆشەویستی خواو پێغەمبەر (ﷺ) وباقی سیفەتە بەرزو پەسەندەکان، خوای کاربەجیٚ لە سورەتی (التوبة) دەفەرمووێ: ﴿ إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ﴾ (التوبة: ١١).. واتە: خوا گیانو سامانی لە بڕواداران کڕیوە کە بەهەشتیان بداتیٚ، لەڕیٚی خوادا دەجەنگن، دەکوژنو دەکوژرێن.. دوای ئەم ئایەتە دەفەرمووێ: ﴿ التائبون ، العابدون، الحامدون، السائحون، الراكعون الساجدون، الآمرون بالمعروف والناهون عن المنكر والحافظون لحدود الله وبشر المؤمنين ﴾ (التوبة: ١١٢).. نۆ سیفەتی سەرەکی لە ئیمانداراندا باس دەکات. یەعنی: ئیماندارانێك خوای میهرەبان گیانو وسامانی لیٚ کڕیونو لە پێناوی خوادا دەجەنگنو دەتوانن دینی خوا بەرز بکەنەوە کە ئەو (٩) سیفەتەیان تێدا بن:

١-٢ (التائبون، العابدون) تۆبەکەران، خواپەرستان.

٣-٤ (الحامدون السائحون) سوپاس و ستایش کەران بۆ خوا، ڕۆژوگران، یان گەشت کەران.

٥-٦ (الراکعون الساجدون) ڕکوع بەران، کڕنووش بەران.

٧-٨ (الآمِرون بالمعروف والناهون عـن المنکـر) فەرمان کەران بەچاکە وڕێگران لەخراپە.

٩- (والحافظون لحدود الله) وەپارێزەرانی سنوورەکانی بەرنامەی خوا.

کەواتـە کەسـانێك دەتوانـن لـەڕێی خـوادا جیـهاد بکـەن و جیهادەکەشیان جێی خۆی بگرێت، کە خۆیـان بـەم سیفەتە بەرزانـە ڕازاندبێتەوە، ئەگەر نا کەسێك هەموو پشك وبەشی لەئیسلامدا بریتی بێ لە (چەکێك) و ڕیشێکی جوان، کەبێگومان ڕیشی بێ ئیش و وچەکی بێ تـەقواو علـم و وتەزکیـەو ئەوسیفەتە بەرزانـەی تـر کەلـە قورئـان و سوونەتدا باس کراون، بەتەنیا هیچیان بۆ ئیسلام پێ ناکرێ، ئـەوە پیاوی وا هەرچەندە زۆر لەخۆی ڕاببینێ کاتێك لاوازی و دەستەپاچەیی خۆی دەزانێ، کە دەچێتە مەیدانێ، وەکو شاعیر دەڵێ:

سَوْفَ تَرَىٰ إِذا انْجَلَىٰ الغُبارُ   أَفَرَسٌ تَحْتَكَ أَمْ حِمارُ *

پێداویستیەکانی جیهادیش بریتین لە پەروەردە بوون وبار هێنران و پێگەیاندرانی کۆمەڵێك موجاهید کە ڕازاندرابێتـەوە بەهـەموو سیفەتە بەرزەکان لە:

ا) ئیمانی دامەزراوو پتەو.

ب) تێگەیشتنی ڕاست و دروست لە قورئان و سوونەت.

ج) عیبادەتی ساغ و دوور لە بیدعەت.

د) ڕەوشت و خووی بەرزو جوانی ئیسلامی.

و) سیفەتی جەنگاوەری و شارەزایی هەبوون لـە هونەرەکانی جـەنگ و کوشتار..

---

* واتە: پاشان کە تۆزو خۆڵ نیشتەوەو نەما...دەبینی داخوا کەرسواری یان ئەسپ سوار!!.

شەشەم: ئامانجی جیهاد

هێندێك كەس پێیان وایە هەر كە ئیسلامی یەكان چەكیان هەڵگرت بۆ ئەوەیە خەڵكی بەزۆر پێ مسوڵمان بكەن ئەگەرنا بیانكوژن!كە ئەمە تۆمەتێكی ناڕەوایە بۆ ئیسلامیەكان و ئیسلامیش بەگشتی هەڵدەبەسترێ، وەبەداخەوە هەندێك لە مسوڵمانانیش لە ژێر فشارو تینی ئەو پڕوپاگەندە ناحەزانەیەدا خۆیان لە دەست دەدەن و زەلیلانەو بێ دەستەڵاتانە دیفاع لە ئیسلام دەكەن و دەیانەوێ هەرچی زبری و دڕك و هێزو پێز هەیە لە ئیسلامی داڕنن و بۆ ئەوەی كەس گلەیی یان لێنەكات ئیسلام سپی بكەن و وەك هێلكە بیخەنە بەر دەستی ئەهلی كوفر! وە بڵێن: ئیسلام نەك هەر زبر نیەو دڕكی پێوە نیە، بەڵكو وەك هێلكەی سپی كراو وایەو نەرم و نوڵەو هەر توێكڵیشی نیە! ئەمە كەوتنە تەڵەو داوی دوژمنانە، هەر لەسەرەتاشەوە كە دوژمنان دەڵێن: ئیسلام بەزەبرو زەنگ فەرز دەكرێ و دڕندایەتی یەو خەڵك بەناهەق دەكوژێ هەر بۆ ئەوەیانە هێندێك لە مسوڵمانان تووشی ئەم هەڵەیە بن و لە (رد فعل) كاردانەوەی قسەكانیاندا بڵێن: لە ئیسلامدا چەك وهێز نیەو ئیسلام دژی جەنگەو نابێ تەنانەت چەقۆشت پێ بێ!! لێرەدا دەمەوێ ئاماژە بەكتێبێك بكەم كە یەكێك لە نووسەرە ئیسلامی یەكان نووسیویەتی بەناوی (الجهادُ في الإسلامِ كَيفَ نَفْهَمُهُ وكيف نُمارِسُهُ) ئەویش هی (دكتور محمد سعيد رمضان البوطي)یە كە بەڕاستی ناوبراو كۆمەڵە كتێبێكی باشی هەن،بەڵام دیارە هیچ كەسیش بێ هەڵەو كەم و كوڕی نابێ، كە بەداخەوە ناوبراو لەو كتێبەیدا زۆر شتی هەڵەو بێ جێی نوسیوە، لێرەدا ئاماژە بەیەك شت دەكەم ئەویش ئەوەیە كە دەڵێ: هۆی

فەرزكرانی جیهادو جەنگ بریتی‌یە لە بەرپەرچ دانەوەی هێرشی دوژمنان، بەو تێ گەیشتنەی ئەوبێت جیهاد لە ئیسلامدا تەنیا جیهادی (دفع)ە وجیهادی (طلب)نیە، وەهەر كاتێك ئەهلی كوفر هێرش نەكەنە سەر مسوڵمانان و وڵاتی مسوڵمانان، ئەوە بۆ خۆیان ئازادن چی دەكەن بیكەن ! كەبێ گومان شتێكی هەڵەیە، ئینجا ناوبراو دوو مەسەلەی تێكەڵ بەیەكتری كردوە كە زۆر لە یەكتری جیاوازن، مەسەلەی هۆی تەشریع بوونی جیهاد، لەگەڵ ئەوەی كاتێك سوپای ئیسلام لەگەڵ سوپای كوفردا ڕووبەڕووی یەكتری دەبنەوەو جەنگ دەكەن ئایا عیللەت و هۆی كوشتنی كافرەكە لەلایەن مسوڵمانانەوە، كوفرەكەیتی یاخود دژایەتی یەكەیەتی بۆ ئیسلام، بێ گومان جگە لە نووسەری ناوبراویش كە هەموو جیهاد كورت هەڵدێنێ لە جیهادی دیفاعی‌دا، خەڵكی تریش لێرەو لەوێ‌قسەی لەو بابەتانە دەكەن كە ئێمە نامانەوێ باسیان بكەین، بەڵام وەكو ڕوون كردنەوەی حەقیقەت و واقیع دەڵێین: بەڕاستی ئەگەر زۆر لە خۆمان وریا نەبین دوژمنانی ئیسلام دەمانخەنە سەد تەڵەو داوی ئاواوە، بۆ نموونە: كە دەڵێن: دیموكراسیەت شتێكی پێوستە بۆ ژیان و ڕەواجی پێ دەدەن و واخەڵكی تێدەگەیەنن كە هەر كەسێك بڕوای بەدیموكراسیەت نەبێ و پێ‌ی ڕازی نەبێ و لەژێر سایەی‌دا نەژی، هەر مرۆڤیش نیە، بەداخەوە هێندێك لەمسوڵمانان كە چاك لە دینەكەیان حاڵی نەبوون و لەبەرانبەر دوژمنانیشدا هەست بە لاوازی دەكەن، دەكەونە ژێر (تأثیر)ی ئەو پڕوپاگەندانەو بێ ئاگا لەوەی كە دیموكراسیەت یانی: حوكمی -شعب- گەل، ئایا دەبێ بەدوای حوكمی خوا بكەوێ، كە خوا دەفەرمووێ: ﴿إِنِ الْحُكْمُ إِلاَّ لِلَّهِ﴾ (یوسف:٤٠) ﴿ولايُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَداً﴾ (الكهف: ٢٦)..یان بەدوای حوكمی گەل !! خۆ هەر وەك چۆن هیچ كەس بۆی نیە لەعیبادەتدا شەریك بۆ خوا بڕیار

بدات، بەهەمان شێوە نابێ لە (حکم) یشدا هیچ کەس بکاتە شەریکی خوا، وەك دەفەرمووێ: ﴿ ولايُشْرِكُ في حُكْمِهِ أَحَداً ﴾ کەواتە: کە دەڵێن ئێمە دژی دیموکراسیەت نین‌و پـێی ڕازین و بادیموکراسی حاکم بێت ئەوە کوفرەو مسوڵمانی پێ لە بازنەی ئیسلام دەچێتە دەرێ.[٩]

ئەو خراپەکاری‌و زوڵم و زۆرە کە ئاراستەی عالەمی دەکەن، ئەو هەموو ستەمو دەستدرێژیەی کە پەرلەمانەکانی ڕۆژئاوا لە ژێر سایەی دیموکراسیدا قەراری لەسەر دەدەن، ئەمریکاو وڵاتانی تر کەدێن وڵاتانی ئیسلامی دادەپڵۆسن‌و ئیستعمارو ئیمپریالیزمی کۆن‌و نوێ کەجیهانی ئیسلامی دەشێوێنن‌و مسوڵمانان زەلیل دەکەن، هەموو ئەو بڕیارانە لە پەرمانەکانی خۆیانداولە ژێرسایەی دیموکراسیەتدا دەدرێن!

ئەی برای مسوڵمان! پێویستە تۆ بزانی دیموکراسیەت مانای چی‌یە؟ نابێ بەعەقڵی خۆت مەفهومێکی بۆ بتاشی، بەڵکو دەبێ سەیر بکەی بزانی لەنێو ئەهلی دیموکراسیەتدا دیموکراسیەت یانی چی؟ هەر وەکو جیهادیش پێویستە مسوڵمان مانای لێکبداتەوە نەك ئەهلی کوفر بەبۆچوونی خۆی مانای لێك بداتەوەو پێناسەو تەفسیری بکات.

نابێ تۆ بۆ خۆت مانای دیموکراسیەت لێك بدەیتەوە، کە دەڵێیت: دیموکراسیەت یەعنی ئازادی بیروڕاو مافی مرۆڤ‌و سەر بەرستی تاك‌و.. ئەمە هەڵەیە.. چونکە جەوهەری دیموکراسیەت لای ئەهلی خۆی‌و لای ئەمریکایی‌و ڕۆژئاوایی‌یەکان یانی: حوکمی گەل بۆ گەل، وە لەژێر سایەی ڕژێمێکی دیموکراسیدا پەرلەمان (کونگرێس)کە -

---

(٩) دیارە بۆ جی بەجێ کردنی (تطبيق)ی ئەم حوکمە لەسەر هەرکەسێك دەبێ سەرنج بدرێ داخوا مەرجەکانی کافر بوون هاتوونەتەدی‌و پەرچەکانی لاچوون یان نا!!. کە زانایان زاراوەی : (ثبوت الشروط وانتفاء الموانع) یان بۆ داناوە، کەواتە مەرج نیە هەر کەسێك شتێکی گوت یان کرد کە بەکوفر لەقەڵەم دەدرا یەکسەر حوکمی کافر بوونی بەسەردا بدرێ، بەڵکو وەك گوتمان دەبێ سەرنجی حاڵ‌و باڵی بدرێ‌و تحیقیق لە وەزعی بکرێ ئەوجار...

نێوێنەری گەل (شعب)ە لەجیاتی خواو پێغەمبەرەکەی‌و ئایینەکەیان بڕیار دەدات‌و چاك‌و خراپ‌و حەڵاڵ‌و حەرام دیاری دەکات بەبێ هیچ حیساب کردنێك بۆ خواو پێغەمبەرەکەی‌و ئایین و بەرنامەکەی!!

دیموکراسیەت یانی بەخوا گرتنی گەل (تَأْلِيهُ الشَّعْب) لە شێوەی مەجلیس‌و پەرلەمانێکدا کە قەرارو بڕیار دەدات‌و حەڵاڵ حەرام دەکات‌و حەرام حەڵاڵ دەکات! مەبەستمان لەم قسانەمان ئەوەیە کە هەق چۆنە ئاوا ڕوون ببێتەوە ئەگەر نا نامانەوێ تانەو تەشەر لەکەس بدەین، بەڵام بەڕەواشی نازانم هەق بەقوربانی دڵڕاگرتنی هیچ کەس بکەم، تێکڕای مسوڵمانانم خۆش دەوێ لەبەر خاتری خوا، بەڵام هەر لەبەر خواش ئیسلامم لە مسوڵمانان خۆشتر دەوێ.

ئامانجەکانی جیهاد بە کورتی

١-بەر پەرچ دانەوەی دەست درێژی دەست درێژی کاران ﴿فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ﴾ (البقرة: ١٩٤).

٢-یارمەتی دان‌و پشتیوانی‌ی کردن لەداماوو زۆر لێکراوان ﴿وَمَا لَكُمْ لَاتُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالوِلْدَانِ﴾ (النساء: ٧٥).

٣-بەرز کردنەوەو گەیاندنی پەیامی خوای بێ هاوەڵ بەهەموو بستە خاکێکی سەر زەوی‌و بەهەموو ئینسانێکی سەر زەوی، کە ئەمە دوایین قۆناغ وبەرزترین ئامانجی جیهادە ﴿وقاتلوهم حتى لاتكون فتنة ويكون الدين * كله لله﴾ (الأنفال: ٣٩).

---

* مەبەست لە وشەی (دین) لێرەدا گەردن کەچی‌یەبۆ دەستەڵاتی ئیسلامی، نەك (ئیسلام) یان مسوڵمان بوون، چونکە وەك پێشتر گوتمان ئیسلام بۆ ئەوە ناجەنگێ کە خەڵك بەتۆبزی و زۆر ملێ مسوڵمان بن، بەڵکو بۆ ئەوەی دەجەنگێ کە خەڵك فشارو کاریگەری دەستەڵاتی کوفرو شیرکیان لەسەر نەمێنێ کە ڕێگایان نەدات بەویستی ئازادانەی خۆیان مسوڵمان ببن، پێشتریش ڕوونمان کردەوە کەمسوڵمانێتی‌بەزۆرەملێ نایەتەدی‌و شتێکی ناواقیعی‌یە وێڕای ناشەرعی بوونی!

حەوتەم: جیهاد لەواقیعی ئەمڕۆماندا

وەکو لەسەرتاوە باسم کرد هەندێك کەس پێیان وایە ئێمە بزووتنەوەی ئیسلامی چەکمان بۆ ئەوە هەڵگرتووە هەرکەسێك پێچەوانەی بیرو بۆ چوونی ئێمە بیر بکاتەوە ئێمە لێی قبوڵ ناکەین‌و پەت‌و سێدارەمان بۆ ئامادە کردووە!! کەلەوانەیە هەڵس‌و کەوتی نەشیاوانەی هەندێك برایانی پێشمەرگە کەتەواو حاڵی نەبوون‌و جاری کرچ‌و کاڵن‌و (تصریحات)ی هێندێك کەس زەمینەی ساز کردبێ‌و بیانووی بەدەستی ئەو جۆرە کەسانەوە دابێ، بەڵام حەقیقەتی بزووتنەوەی ئیسلامی وانی‌یەو بەوشێوەیە نی‌یە.

ئێمە لە کوردستانداو کۆمەڵە ئیسلامی‌یەکانی تریش لە سەرتاسەری جیهانی ئیسلامی‌دا بۆ ئەوە کار دەکەین کە کۆمەڵگاو میللەتی خۆمان بگێڕینەوە بۆ ئیسلام، بانگی ئەو خەڵکانە دەکەین‌و دەرسیان پێ دەڵێین، قورئانیان تێ دەگەیەنین بە ڕچاویان ڕوون دەکەینەوە، فەرمایشتی پێغەمبەر (ﷺ) و ئەحکامی شەرع یان تێ دەگەیەنین هەموو ئەمانە بۆ ئەوەیە کە ئەوەی مسوڵمانە مسوڵمانتر بێت‌و ئەوەی کەلای داوە بگەڕێتەوە بۆ ئیسلام‌و مسوڵمان ببێت، وە چەك هەڵگرتنی ئێمە بۆ دوو شتە:

أ) بۆ ئەوەی هیچ کەس نەتوانێ ڕێگەمان پێ بگرێ کە کۆمەڵگاو میللەتی خۆمان لەدین‌و عەقیدەکەی حاڵی بکەینەوەو تێ‌ی بگەیەنین.

ب) دەنگ وقسەی ئێمە بەعیزەتمەندانەو دلێرانەو حساب بۆ کراوبێ‌و، زەلیلانەو داماوانەو بەخاتری‌و خوایشی خەڵك‌و لە ژێر دەستەڵاتی خەڵك‌و بەپاڕانەوە لەوان نەبێت.

کەواتە چەکی ئێمە بۆ ئەوە نیە ئەو خەڵکە هەمووی ببێتە بزوتنەوە یان مسوڵمان بێ، ئەگەرنا شەڕیان لەگەڵ بکەین و بیانکوژین، نە ء چونکە نەخوای پەروەردگار نە پێغەمبەری خۆشەویست (ﷺ) ئەمەیان نەفەرموە، بەڵکو خوای باڵادەست دەفەرمووێ: ﴿ فمن شاء فليؤمن ومن شاء فليكفر ﴾ (الكهف: ٢٩).. پێغەمبەریش (ﷺ) لەو فەرموودەی پێشتر کەباسمان کرد فەرموویەتی: ئەگەر گەیشتیە دوژمنان بانگیان بکە بۆ سێ شتان هەر کامێکیان وەرگرت لێیان قبوڵ بکەو دەستیان لێ بپارێزە...

ئایا بوونی (خەلیفە) مەرجە بۆ فەرزبوونی جیهاد ؟!

لێرەدا بەپێویستی دەزانم ئەم مەسەلەیە ڕوون بکەمەوە چونکە هەندێك کەس پێیان وایە -کە خۆشیان بە مسوڵمان و ئیسلامی دەزانن- هەتا مسوڵمانان پێشەواو خەلیفەیەکیان نەبێت کە هەموو ئۆممەت (سمع و طاعة)ی بۆ بکات، جیهاد فەرزنابێ و ناکرێ، کەبەڕاستی ئەمە بیرکردنەوەیەکی سەرکێڵانەیە، چونکە:

١-زانایانی ئیسلام یەك دەنگن لەسەر ئەوەی هەر کاتێك خەلیفەی مسوڵمانان کافر بوو،بەپێی ئەو حەدیسەی پێغەمبەری (ﷺ) کە دەفەرمووێ: ((إِلاّ أَنْ تَرَوا كُفْراً بَواحاً)) کاتێك کە کوفرێکی ئاشکرا لە خەلیفەی مسوڵمانان بینرا، لەسەر مسوڵمانان فەرزە ئەو خەلیفەیە لابەرن، ئەگەر خەلیفە لانەچوو پێویستە شەڕی لەگەڵ بکەن، کەواتە لەو کاتەدا خەلیفەشیان نیەو جیهادیشیان بۆ لابردنی ئەو بەناو خەلیفە کافرە لەسەر واجبە!!

٢-چەندان حەدیسی پێغەمبەر (ﷺ) هەن هەندێك لە زانایان دەڵێن: گەیشتوونەتە ئەندازەی (تواتر)، مـوژدە دەدەن بە ئوممەتی پێغەمبەر (ﷺ) کەهەتا دونیا ماوە کۆمەڵێك لە ئوممەتی پێغەمبەر (ﷺ) کەبە -(الطائفة المنصورة) کۆمەڵی یارمەتیدراو و وکۆمەڵی سەرخراو مەشهوورە- دەمێنێتەوەو بەجەنگو جیهادەوە دەژین، کەدەفەرمووێ: (لَنْ يَبْرَحَ هذا الدِّينُ قائِماً يُقاتِلُ عَلَيْهِ عِصابَةٌ مِنَ المُسلمين حَتّى تَقُومَ السّاعَة) (رواه مسلم).. یەعنی: ئەم دینە دەمێنێتەوەو کۆمەڵێکی ڕێكو پێكو دامەزراو لەپێناوی‌دا دەجەنگن تا ڕۆژی دوایی، کەواتە ئەم دینە تا ڕۆژی دوایی دەمێنێتەوە بەهۆی جەنگو وجیهادەوە کە کۆمەڵێك بەفیداکاری‌یەوە ئەنجامی دەدەن، لە پێناوی خوادا.

لەحەدیسێکی تردا پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێ: (لاتَزالُ طائِفَةٌ مِن أُمَّتي يُقاتِلونَ على الحَقِّ ظاهِرِينَ إلىٰ يَوْمِ القِيامَةِ) (رواه مسلم).. یەعنی: بەردەوام تا ڕۆژی دوایی کۆمەلێك لە ئوممەتی من جەنگ دەکەن لەسەر (حق) کە ئیسلامە.

وەدەفەرمووێ: (لاتزالُ طائِفَةٌ مِنْ أُمَّتي قائِمَةٌ بِأَمْرِ اللهِ لايَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ أَوْ خالَفَهُمْ حَتّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللهِ) (رواه مسلم).. یەعنی: بەردەوام کۆمەڵێك لە ئوممەتی من لەسەر حەق دەمێننەوە لە پێناوی‌دا دەجەنگن بەدەسەڵاتەوە، نەئەوانەی مسوڵمانن‌و پشتیان بەردەدەن‌و پەرچیان دێننە ڕێ‌و نـاوو ناتۆرەیان دەخەنە پاڵ زەرەیان پێ دەگەیەنن، (أو خالفهم) نەئەوانەش کە دژیان دەوستن کە (ئەهلی کوفر)ن، کەواتە بەم دوو بەڵگەیە کە باسمان کرد سەلمێنران کەهەبوونی خەلیفەیەك کەسەرجەم یان بەشێك لەمسوڵمانان لەژێر ڕکێفی خۆی‌دا کۆبکاتەوە، مەرج نیە بۆ فەرزبوونی جەنگو جیهادو دروست (جائز) بوونی ئەنجام درانی، وەلە ڕاستی‌دا زۆر لەوانەی بۆ دانیشتن‌و هەڵخزان‌و نەجووڵان‌و

ئیسراحەت لەخۆتێك نەدان و دووچار نەبوونی ئەزیەت و ناڕەحەتی یەکانی کۆچ (هجرة)و جەنگ و جیهاد دەگەڕێن ئەو جۆرە قسانە دەکەن، ئەگەر نا زاناو پێشەوایانمان زۆر بەڕوونی باسی ئەو حاڵەتەیان کردوە کە مسوڵمانان خەلیفەو فەرمانڕەوایان نامێنی و هەمووشیان یان زۆربەی هەرە زۆریان -لەسەر ئەوە یەك دەنگن کە لەو حاڵەتەدا جیهاد ڕاناوەستێ (الجِهادُ ماضٍ إلىٰ يَوْمِ القيامَةِ)و مشوور خواردن و سەرپەشتی کردنی کاروباری مسوڵمانانیش لەبواری جەنگ و جیهادو هەر بوارێکی دیکەشدا دەگەڕێتەوە بۆ دەستی کاربەدەستان (أولى الأمر) ی مسوڵمانان کە شەرع زانان بە (أهل الحل والعقد) یان ناو بردوون [١٠]، چونکە لەئەسڵدا ویلایەت ودەستەلاتی شەرعی کاروباری مسوڵمانان لە دەستی کاربەدەستانیان دایەو هەر ئەمانیش خەلیفەو فەرمانڕەوا دیاری دەکەن و هەڵی دەبژێرن خوای دادگەرو فەرمانڕەوا فەرموویەتی:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الأَمْرِ مِنْكُمْ ﴾ (النساء: ٥٩).

(أولى الأمر) یش وەك زانایان فەرموویانە ئەوانەن کەلە نێو مسوڵماناندا خاوەن زانیاری و دەستەلاتن (أولى العلم والقدرة) کەواتە زانایان و خاوەن پایە ودەستەلاتی نێو ئوممەت (أولى الأمر)و (أهل الحل والعقد) پێك دێنن.

کەواتە کورتەی قسان ئەوەیە کە جیهاد لە ئیسلامدا یەکێکە لە فەڕزە گەورەکان و یەکێکە لە ڕوکن وپایەو بنچینەکانی ئیسلام، کە پێغەمبەریش ((ﷺ) لەنێو پێنج ڕوکنەکاندا کە (شایەتمان ونوێژو ڕۆژوو حەج و زەکات)ن باسی نەکردوە لەبەر ئەوەیە کە ئەوپێنج پایەر

(١٠) لە زۆربەی کتێبە شەرعی یەکان دا ئەم مەسەلەیە ئاماژەی پێ کراوە بەتایبەتی (جوینی) لە کتێبی (غياث الأمم..) دا جوانی ڕوون کردۆتەوە.

ڕوکنانە لەسەر هەموو مسوڵمانێك وەك (فـرض العـین) پێویستن، بەڵام جیهاد لەسەر تێکڕای مسوڵمانانە، چونکە ئەو جیهادەی باسمان کرد بەکۆمەڵ دەکرێت و وانەبێ ئەنجام ناردێ.

وە (إبن تیمیة) وزۆری زانای تر فەرموویانە: ئەوندەی قورئان وسوونەت مەدحی جیهادو موجاهیدان و باسی پاداشتی بەرزیان دەکەن، مەدحی هیچ جۆرە عیبادتێکی تر بەو ئەندازەیە نەکراوە .

لەخوای بەرزو مەزن داواکارین ئێمەی مسوڵمان لەکوردستان و غەیری کوردستانیش دا لە ڕیزی موجاهیداندا بین، ئەگەر ئەو تۆفیقەش نەبوو لای کەم پشتیوانی موجاهیدان بین، بەدەست و زمان و دڵ و ماڵمان لەگەڵدابین و دوعایان بۆ بکەین.. خوایە ئەوانەی لەسەر تاسەری زەوی‌دا دیفاع لە دینی تۆو ئیسلام و موقەدەساتی دینی تۆ دەکەن تەوفیقیان بدەیت و سەریان بخەیت بەسەر دوژمناندا و ڕێگایان بۆ تەخت و ئاسان بکەی و دوژمن و ناحەزانیان زەلیل و ڕیسوا بکەی.

خوایە لە سایەی خەبات و جیهادو فیداکاری لە پێناو دینی تۆدا ئێمەی مسوڵمانی کوردو باقی مسوڵمانانی دنیا عەزیزو سەربڵند بکەی و ڕوو سووری دنیاو قیامەتمان بکەین ... آمـــین..

بەشی دووەم: چەند ئاگاداری یەك دەربارەی جەنگ‌و جیهاد

بەپێویستی دەزانم ئەم چەند تێبینی‌و ئاگاداری‌یە گرنگە ئاڕاستەی هەموو برایانی موجاهید بکەم، بە قیادەوە قاعیدەوە چونکە بەداخەوە کرچ‌وکاڵی‌و هەڵەو هەڵەشەیی زۆر بەدی دەکەم، بەهیوای ئەوەی کە هەرکام لەم ئاگادارییانە تیشکێکی بەرچاو ڕۆشن کەرەوەو نقورچکێکی بێدار کەرەوە بێت بۆ هەموو لایەکمان بەگشتی‌و، بەتایبەت بۆ ئەوانەی گیرۆدەی داوی ئەو هەڵەو پەڵانە بوون‌و، بێ ئاگایانە وناحاڵی‌یانەش خۆیان لەسەر جادەی هەق وڕێبازی شەرعیش دەبینن!.

١-جەنگ وجیهاد ئەرکێك نیە بەهەمووکەس ئەنجام بدرێ:

بەدرێژی مێژووی دینداری‌و مسوڵمانەتی لەسەر زەوی، هەمیشە ئەوانەی کە ئامادەیی جێبەجێ کردنی ئەرکی جیهادو بەرەنگاری‌یان هەبووە لەنێو ئیمانداران دا کەمینە (أقلية) بوون، ﴿فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيهِمُ القِتالُ تَوَلَّوْا إلاَّ قليلاً مِنْهُمْ..﴾ (البقرة:٢٤٦) دیارە هۆی ئەمەش ئاشکرایە، کە بریتیە لەقورسی ومەترسی دار بوونی جەنگ‌و جیهادو، پەك کەوتنی جیهاد لەسەر خەمڵان‌و وپێگەیشتنی کۆمەڵێکی هەڵبژاردە کە گەلێك خەسڵەتی بەرزو پەسەند -کە بۆ جیهادو بەرەنگاری پێویستن- ڕازابنەوە، بەڵی کەسانێك بیانەوێ خاك‌و خەڵکی خوا لەدەستەڵاتی کوفرو شیرك‌و خراپەو ستەم‌و فەسادێك کەلەسایەی‌دا پەیدا بووە بژاروپاك بکەنەوە، حەتمەن دەبێ پێشتر خۆیان لەخراپەو ناشەرعی

وهەڵە پەڵەکان بژارو پاك کردبێتەوە، ئەگەر نا کەسێك خۆی شتێك شك نەبات چۆن دەتوانێ لێی ببەخشێ !!

جا ئێمە لێرەدا تەنها دووئایەتی قورئانی بەڕێز بەبەڵگەو نموونە دێنینەوە:

خوای دادگەرو باڵادەست فەرموویەتی: ﴿إِنَّ اللهَ اشْتَرَىٰ مِنَ المؤمنين أنفسهم وأموالهم بأنَّ لَهُمُ الجنةَ يقاتِلونَ في سبيلِ اللهِ فيَقتلون ويُقتلون وعداً عليهِ حقاً في التوراة والأنجيل والقرآن، ومَنْ أوفى بعهدهِ مِنَ اللهِ فاستبشروا ببيعكم الذي بايعتم بهِ وذلك هو الفوزُ العظيمُ، التائبونَ العابدونَ الحامدونَ، السائحونَ الراكعونَ الساجدونَ، الآمرونَ بالمعروفِ والناهونَ عنِ المنكرِ والحافظونَ لحدودِ اللهِ وبشرِ المؤمنين﴾ (التوبه: ١١١-١١٢).

واتە: بێگومان خوا گیان و سامانی لەبڕواداران کڕیوە کە بەهەشتیان بداتێ، لەڕێی خوادا دەجەنگن دەکوژن و دەشکوژرێن، -ئەوە- بەڵێنی خوایە و ڕاستە لەتەورات و ئینجیل و قورئان دا، وەکێ لەخوا بە پەیمانی خۆی وەفادارترە! دەجا دڵخۆش بن بەوسەوداو مامەڵەیەی کە کردووتانە، وەهەر ئەوەشە سەرفرازی مەزن، -بۆ ئەوانەی کە- تۆبەکاران و خواپەرستان و ستایشکەران، ڕۆژوو گران و ڕکووع بەران کڕنووش بەران، فەرمانکەران بەچاکەو ڕێگران لەخراپەو پارێزەرانی سنوورەکانی خوا- ی پەرەوەردگار-ن وە موژە بدە بە بڕواداران. (واتە: موژدەی سەرکەوتنی دنیاو سەفرازی دوا ڕۆژ بەوجۆرە بڕوادارانە بدە).

بەڵێ برا بەڕێزو خۆشەویستەکانم جەنگ و جیهاد لەڕێی خوادا وەك پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: چڵەپۆپەو لووتکەی هەرەبەرزی ئیسلامەتیە: ((.. رأسُ الأمرِ الإسلامُ وعمودهُ الصلاةُ وذروةُ سنامهِ الجهادُ في سبيلِ اللهِ..)) (رواه الترمذي بإسناد صحيح).

دەجا ئاشكرايە كەئينسان ناتوانێ چنگ بگەيەنێتە لووتەكەی چيايەك هەتا بەپێ دەشتو وبنارو قەدپاڵەكەی هەڵنەگەڕێ، كەواتە باوا نەزانين كە هەركەس ڕاست بۆوەو چەكێكی بەدەستەوەگرتو ڕيشێكی هێشتەوە بەدوو ڕۆژ دەبێتە موجاهيدێكی تێرو تەواوو تەواو عەيار، چونكە (كەس لەپڕ نەبووە بەكوڕ) و كەسێك زانياری وتێگەيشتنێكی تەواوئيمانو عەقيدەيەكی دامەزراوو عيبادەتێكی بێ خلتەو دوور لەبيدعەتو خوو ڕەوشتێكی بەرزو جوانو ڕەفتارو هەڵس وكەوتێكی بەپێی شەريعەتی نەبێ، ناڵێم بەكەڵكی هيچ نايەت چونكە ئيسلام كەسی لێ زياد نيە، بەڵام لەوەش كەمترە كەناوی (موجاهيد) ی لێ بنرێ!

چونكە وەك بينيومانەو دەبينين باباىوا لەسۆنگەی ناتێگەيشتوويی لەئيسلامو لاوازیو دانەمەزراوی ئيمانو عەقيدەكەی ونەبوونی عيبادەتێكی ساغو پاكو ڕەوشتێكی بەرزو چاكو هەڵسو كەوتو مامەڵەيەكی حەكيمانەی شەرعی يانەوە، قسەو وتارو هەڵوێستو ڕەفتاری هێندە غەڵەت وپەڵەت و سەيرو سەمەرەی لێ دەپشكوێتەوە كە جيهادو موجاهيدانيش -نەك هەرخۆی- دەباتە ژێر پرسيارەوەو ئيسلام ومسوڵمانان لەسەری قەرزدار دەبنەوە!

بەڵێ خۆشەويستەكانم: بەڕاست بەس ئەوانە دەتوانن سەوداو بازرگانی گيانو سامان بەخوا فرۆشتنو بەهەشت كڕين لەگەڵ خوای پەروەدگاردا بكەنو بەڵێن وپەيمانيشيان ڕاست بەرنەسەر،كە خواپەرستیی ڕەسەنو مسوڵمانەتی ڕاستەقينەيان تێدابێو بەو خەسڵەت و سيفەتە ڕەندو پەسندانە خۆيان ڕازاندبێتەوە كە مەرجی دينداری ومسوڵمانەتين، هەر بۆيەش خوای زاناو پەروەدگار لەدوای

ئایەتی پەیمان و بەڵێن لەگەڵ خوا بەستن لەسەر جیهادو فیداکاری: ﴿إن الله أشترى﴾ یەکسەر فەرموویەتی: ﴿التائبون العابدون الحامدون﴾ وە نۆ (٩) سیفەتی گەورەو بنچینەیی ڕیزکردوون، وەپاش ئەو نۆ (٩) خەسڵەتە بەرزە یەکسەر فەرموویەتی: ﴿وبشر المؤمنین﴾، تاکو بزانین کە بڕوادارانێک شایستەی مـوژدەو مزگێنی خـوان بەسـەر کـەوتن وسەرفرازی دنیاو دوا ڕۆژ، مسوڵمانانێك لە جەنگ و وجیهادەکەیان دا براوە دەبن کە خاوەن ئەو خەسڵەتانە بن نەك هەموو مسوڵمانێك و هەر خۆ بە موجاهید زانێك!

٢- جیهاد عیبادەتێکە بۆ خوا دەکرێ و نابێ منەت لەسەر خەڵك بکرێ

بەڵێ بەپێی ڕای زۆر بەیان تێکڕای زاناو پێشەوایان جەنگ وجیهاد لەڕێی خوادا گەورەترین جۆرە خواپەرستی یە کە بەکۆمەڵ ئەنجام دەدرێ و، ئەوەندەی ئایەتی قورئان و فەرمایشتی پێغەمبەرمان (ﷺ) مەدحی جیهادو موجاهیدان و باسی پاداشتی مەزن و پلەوپایەی بەرزیان دەکەن، لەبارەی هیچ جۆرە خواپەرستی یەکی دیکەوە هێندە نەدواون، کەپێم وایە ئەم دەقە قورئانی یە لەهەموو دەقەکانی دیکە چاکتر ئەو مەبەستە دەگەیەنێ: ﴿... وَفَضَّلَ اللهُ المجاهدِيْنَ عَلىٰ القاعِدِيْنَ أجراً عظيماً، دَرَجاتٍ مِنْه وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وكانَ اللهُ غَفُوراً رَحِيماً﴾ (النساء: ٩٥-٩٦).

جا مادام جیهاد لەڕێی خوادا کردنیش خواپەرستی یەك بێت وەك باقی خواپەرستی یەکانی تر، بۆ وێنە: نوێژو ڕۆژوو حەج و دوعاو زیکر

... هەروەك چۆن نابێ هیچ كەس بەهۆی نوێژكردنو ڕۆژوو گرتنو دوعاو پاڕانەوە وە منەت وفیزو كەشخەیی بەسەر كەس دا بكات! بەهەمان شێوەش بەهۆی جێبەجێ كردنی ئەركی جیهادیشەوە منەتباركردنی خەڵكو پۆزلێدان و فیزوناز بەسەردا كردنیان شتێكی ناشەرعیو ناماقووڵو بێجێیە. هەر چەندە بەداخەوە ئەم حاڵەتە هەڵەو نەخۆشییە دەروونییەش كەمو زۆر هەستی پێ دەكرێو، ئیواهەیە كە بەحیساب موجاهیدیشە كەس ناوێرێ پێی بڵێ پێت خوار داناوە، دەیكاتە هەراو گاڵەو هەندێك جاریش شەڕو فەرتەنە دروست كردنیش ! فەقیرەوادەزانێ بێگار بۆ خەڵكی دەكاتو سۆخرەیان بۆ كێشێ، لەجیاتی ئەوەی هەست بكات كەلە میحرابی خواپەرستیو بەدەست هێنانی بەهەشت و ڕەزامەندی خودایەو، ئەگەر بەڕاستی بێ موجاهیدبێ دەبێ هەمیشە سوجدەی شوكرانە وسوپاس بۆ خوا بەرێو یەك دنیا مەمنوونی بێت كە هیدایەتی داوە یەكێك لەئەركە هەرە گەورەو گرنگەكانی ئیسلام جێبەجێ بكات، خوای پەروەردگارو پەنهان بینیش سەبارەت بە كەسانێك كە بەهۆی مسوڵمان بوونیانەوە منەتیان لەسەر پێغەمبەر (ﷺ)و مسوڵمانان دەكرد بەتوندی بەرپەرچی داونەوە فەرموویەتی: ﴿ يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ (الحجرات: ١٧).

جا خوایە بەلوتف كەرەمی خۆت بمانپارێزی لەوەی كە بەهۆی ئەنجام دانی ئەركێكی بەندایەتی بۆتۆ -كەبێگومان سوودو كەڵكە كەشی هەر بۆ خۆمانە- منەت لەسەر خەڵكی بكەین، ئای چەند سەیرو سەمەرەیە (كار) بۆ خوا بكەی، كەچی بۆكرێ و پاداشتەكەی چاوەڕێی خەڵكی بی !!

٣-جیهاد بەبێ خۆڕاگری لەبەردەم هەژاریداو چێژتنی تاڵاوی نەداری ناکرێ:

بەڵێ بێگومان جەنگ وجیهاد کە ئەو پەڕی فیداکاریو خۆبەخت کردنو بەخشینی گیانو سامانی تێدایە (*والبَذْلُ بِالنَّفْسِ مِنْ أعْظَمِ الجُودِ*)، بەبێ پشوو درێژیو خۆڕاگری لەبەردەم ڕەشەبای نەداریو گێژە لووکەی ئەو ناخۆشیو نەخۆشییانەی کەلێیەوە پەیدا دەبن بۆ ئینسانی مسوڵمان مەیسەر نابێ، هەر بۆیەش خوای پەروەدگار فەرموویەتی: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلوا الجَنَّةَ ولَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذين خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ البَأْساءُ والضَّرَّاء وزُلْزِلُوا حَتَّىٰ يَقُولَ الرَّسُولُ والَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَصْرُ اللهِ؟! أَلا إِنَّ نَصْرَ اللهِ قَرِيبٌ﴾ (البقرة: ٢١٤)

واتە: یان ئایا پێتان وایە دەچنە بەهەشتێ بەر لەوەی ئەو حاڵەتان تووش بێ کە تووشی ئەوانە بوو کە لەپێش ئێوەدا ڕابردوون! کەنەداریو نەخۆشی پێیانەوە چەسپ بوو، وەڕاشەقێنران هەتا پێغەمبەرەکەیان وە ئەوانەی بڕوادار بوون لەگەڵیدا گوتیان: یارمەتی خوا کەی دێ!! ئاگادار بن یارمەتی خوا نزیکە.

بەڵێ چارمان نیە دەبێ لەسەر نەداریو قەرزداریو ئازارو مەینەتییەکانیان خۆڕاگر بینو، هەژاریو سەختی ژیانو گوزەران نەچۆکمان پێ دابدەنو پاشەکشەمان پێ بکەن، وە نەواشمان لێ بکەن خۆمان تووشی گوناهباریو عەیبداری بکەینو دەست بەکون وکەلێنی ناشەرعی ڕا بکەین وشتیوا بکەین خۆمان ڕوو زەردو ئیسلام و جیهادیش درێوو ناشیرین بکەین.

هەڵبەتە لێرەدا مەبەستم ئەوە نیە کە بۆ بابای مسوڵمان و موجاهید ناڕەوا بێت بە گوێرەی تواناو بڕستیو لە سنووری شەرعو ئادابەکانیدا

هەوڵی پەیدا کردنی بژێوو ڕۆزی حەڵاڵ بدات،لە ژێر باری نەداری بێتەدەر، چونکە کاسبی کردن و ڕۆزی حەڵاڵ و پاك پەیدا کردن پیشەوعادەتی پێغەمبەران (علیهم الصلاة والسلام)و پێشەواو پیاوچاکان بووە، بەڵکو مەبەستم ئەوەیە ئەگەر لەقۆناغێك لەقۆناغە سەخت و دژوارەکانی جیهاددا بابای موجاهید هەرچی کرد نەیتوانی لەبن باری نەداری قوتار بێت، با وریا بێت ئەو نەداری‌و ناڕەحەتی‌و سەغڵەتی‌یە نەساردی بکاتەوە لەجیهادو کۆڵی پێ بدات، وەنە دووچاری گوناهباری‌و عەیبداریشی بکات.

ئەگەرنا نەداری (فقر) یەکێکە لەو بەڵاو ناڕەحەتی یانەی‌کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەپاڕانەوەکانی‌دا پەنای لێ بەخوا گرتووەو لەگەڵ کوفردا ڕیزی کردوەو فەرموویەتی: (اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعوذُبِكَ مِنَ الكُفْرِ وَالفَقْرِ..) دیسان قەرزداریش هێندە بارێکی قورس و دەردێکی گرانە پێغەمبەرمان (ﷺ) لەچەندان فەرمایشتی‌دا لەخوا پاراوەتەوە کە لێی بەدوور بکات (وأعوذُبِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ وَقَهرِ الرِّجالِ)(رواه مسلم).

وە بەپێچەوانەی حاڵی بوونی خواروخێچی زۆر لەمسوڵمانان دەوڵەمەندی وبێ نیازی نەك هەرشتێکی خراپ نیە، بگرە شتێکی پێویست‌و خوازراویشە هەم لەقورئان‌و هەم لەسوننەتی پێغەمبەریشدا، بۆ وێنە خوای میهرەبان فەرموویەتی: ﴿رَبَّنا آتِنا فِي الدُّنْيا حَسَنَةً وَفِي الآخرةِ حَسَنَةً..﴾ (البقرة: ٢٠١) دیارە وشەی (حسنة) ش هەموو چاکی‌و خێروخۆشیەکی ماددی ومەعنەوی دەگرێتەوە، پێغەمبەریشمان (ﷺ)فەرموویەتی(اللهم إني اسألك الهدى والتقي والعفاف والغنى)(رواه مسلم)

واتە: ئەی خوایە من داوای هیدایەت و پارێزکاری‌و پاکی و بێ نیازیت لێ دەکەم. (دیارە بێ نیازیش هەردوولایەنی مەعنەوی ماددی دەگرێتەوە).

٤- دەستووری هەڵس و کەوت لەحاڵەتی جەنگ و غەیری حاڵەتی جەنگ دا جیاوازە:

پێشینان گوتوویانەك (کەنگرو ماست بەوەختی خۆی) هەروەها گوتراوە: (لِكُلِّ مَقامٍ مَقالٌ ولِكُلِّ مَيْدانٍ رِجالٌ)، زانایان لەپێناسەی حیکمەت (الحكمة)دا فەرموویانە: (هو التصرُّفُ حَسَبَ مُقْتَضىٰ الحالِ) هەڵس و کەوت کردنە بەپێی داخوازی حاڵ و مەقام.

جا لەسۆنگەی ئەوەوە کە حاڵەتی جەنگ و ڕوو بەڕوو بوونەوە حاڵەتێکی نائاسایی یەو گرژی و توندو تیژی و کوشتارو کارەساتی جەرگبڕی تێدان شەریعەتی پڕ حیکمەتی خوای کار بەجێ ڕێی بەموجاهیدان داوەو بگرە لەسەریشی فەرز کردوون، کە لەکاتی جەنگ و وجیهادو بەرەنگاری دا توندوتیژی و ڕەقی و زبری و بێ ڕەحمی بەرانبەر دوژمن بنوێنن، چونکە بێگومان ئەمانە موفرەدە شیاوو پڕ بەپێستەکانی حاڵەتی جەنگ و بەرەنگاریین و دوژمنێك کە بەخوێنی سەرت تینوویە بەم جۆرە زمانە نەبێ لێت حاڵی نابێ و بۆت تێ ناگەیەنرێ، خوای دادگەرو تۆڵەستێن لەوبارەوە فەرموویەتی:

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَىٰ الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَىٰ الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ﴾ (المائدة :٥٤)

هەروەها فەرموویەتی ﴿ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَىٰ الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ .. ﴾ (الفتح :٢٩)

یان فەرموویەتی ﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴾ (التوبة :١٢٣)

سەرنج بدە چۆن لەدوای ڕستەی : (با زبریتان پێوە ببینن - ولیجدوا فیكم غلظة) یەكسەر فەرموویەتی : (وەبزانن كەخوا لەگەڵ پارێزكاران دایە - واعلموا أن الله مع المتقین ..) تاكو بزانن كە بەشێك لەپارێزكاری ئینسانی مسوڵمان ئەوەیە كەلەكاتی ڕوو بە ڕوو بوونەوە و جەنگ دا لەگەڵ دوژمن دا ڕەق و زبر و بێ ڕەحم بێت .

هەروەها خوای پەروەردگار و میهرەبان فەرموویەتی ﴿ يَأَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ ..﴾ (التحریم : ٩)

ئەمانە هەمووی لەكاتی جەنگ و بەرەنگاریدا . بەڵام بێگومان دەستور و شێوازی هەڵس و كەوت و ڕەفتار لەگەڵ خەڵكیدا چ كافر بن چ مسوڵمان ئەوە شتێكی ترە ، چونكە زۆر ڕوونە كەبازاڕی جەنگ و كوشتار لە بازاڕی مامەڵە و بازرگانی و هەڵس و كەوتە كۆمەڵایەتی یە ئاسایی یەكان لەیەك جیان ، جا با لەو بارەشەوە سەرنجی ئەم چەند دەقە بدەین : خوای دادگەر و میهرەبان فەرموویەتی ﴿ ..وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْناً ..﴾ (البقرة : ٨٣)

هەروەها فەرموویەتی ﴿ ..وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾(البقرة: ١٩٥)

دیارە هەركام لە (چاكە گوتن) و (چاكە كردن) لەم دوو ئایەتەدا موتڵەقن و تایبەت نەكراوە بەكات و شوێن و كۆمەڵێكی دیاری كراوەوە، كەواتە ئینسانی مسوڵمان و كۆمەڵی مسوڵمان قاعیدە لەلایان چاكە گوتن و چاكە كردن لەگەڵ هەموو كەس دا، لەبورای هەڵس و كەوت دا.

دیسان خوای بەخشندە فەرموویەتی: ﴿ .. لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴾ (الممتحنة: ٨)

بەڵێ دەستوورو شێوازی ڕەفتارو هەڵس و كەوتی مسوڵمان لەگەڵ خەڵكی دا بەگشتی تەنانەت ئەوانە شیان كەبێ بڕوان -بەمەرجێك

دژایەتی‌یان نەکەن- بریتیە لە چاکەکاری و دادگەری‌و چاکە گوتن‌و خۆشڕەفتاری.

دیسان خوای بەرزو مەزن‌و بێ وێنە دەربارەی چۆنیەتی وتوێژ کردن وهەڵس‌و کەوتی مسوڵمانان لەگەڵ کەسانێك دا کە دژو نەیاری ئایین وبیروباوەڕیانن فەرموویەتی: ﴿ أُدعُ إِلىٰ سبيل رَبِّكَ بالحِكمَةِ وَالمَوعِظَةِ الحَسَنَةِ وَجادِلهُمْ بالتي هيَ أَحسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هوَ أَعلم بمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بالمُهتَدينَ، وإِن عاقَبتُم فعاقِبوا بمِثلِ ماعوقِبتُم به وَلئِنْ صَبَرتُم لَهُوَ خَيرٌ لِلصابِرين، وَآصبِر وَماصَبْرُكَ إِلا بِاللهِ وَلا تَحزَنْ عَلَيهِم وَلاتَكُ في ضيقٍ مِمّا يَمكرونَ، إِن اللهَ مَعَ الذين آتقوا والذين هُمْ مُحسِنون ﴾ (النحل: ١٢٥ -١٢٨).

واتە: بەلێزانی‌و ئامۆژگاری باش وبانگەواز بۆلای ڕێبازی پەروەدگارت بکە وە بەچاکترین شێواز گفت وگۆیان لەگەڵ بکە، بێگومان پەروەدگارت زاناترە بەوەی لەڕێی وی ون بووەو، هەر ئەویش زاناترە بەڕێی ڕاست گرتووان. وە ئەگەر -لەبەرانبەر دەستدرێژی‌یەکی بەرانبەرتاندا- سزاتان دان وەك ئەوەی سزای ئێوەیان پی داوە سزایان بدەنەوە، وەئەگەر ئارامیش بگرن بەڕاستی- ئەوە تۆڵەنەکردنەوەتان- چاکترە بۆ خوارگران، وە ئارام بگرەو بەس بەهۆی خواوەش ئارام دەگری وە خەمیان لێ مەخۆو دڵتەنگ مەبە بەهۆی پیلانگێڕانیانەوە، بێگومان خوا لەگەڵ ئەوانەدایە کە پارێز دەکەن‌و ئەوانە کە چاکەکارن.

پێغەمبەرش (ﷺ) لەوبارەوە فەرموویەتی: ((إِنَّ اللهَ رَفيقٌ يُحِبُّ الرِّفقَ في الأَمْرِ كُلِّهِ وَيُعْطي عَلىٰ الرِّفقِ مالا يُعطي عَلىٰ العُنْفِ وما لايُعْطي علىٰ سِواهُ..)) (رَواهُ مُسْلمٌ والبخاريُّ) إلّا لفظ (في الأَمرِ كُلِّهِ).

کەواتە: لەو دوو کۆمەڵە دەقەوە کەهێناومانەوە زانرا کەئیسلام بۆ هەرکام لەجەنگ‌و بەرەنگاری‌و کاتی ئاشتی وئاسایی دەستوورو شێوازێکی سەربەخۆو تایبەتی داناوەو ئێمەش ئەگەر پابەندی ئیسلام

و مل کەچی شەرعی خوا بین، نەك گوتی لەمستی ئارەزوو و گەردن کەچی طەبعی خۆمان ئەوە بێگومان لەهەر حاڵە تێك دا بەشێوەیەکی حەکیمانەو پڕ بەپێست ڕەفتار دەکەین‌و هەرشتە لەشوێنی شیاوی خۆی‌دا دادەنێین دووچاری هەڵەشەیی‌و ڕەفتاری سەرکێڵانە نابین، خوای زاناو پەنهان بینیش فەرموویەتی:

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ..﴾ (الأسراء: ٩)

لەکۆتایی‌دا دەڵێم:

ئەوانەی کەلەکاتی مامەڵەو هەڵس‌و کەوتی ئاسایی لەگەڵ خەڵك دا بەشێوازی کاتی جەنگ‌و کوشتار دەجووڵێنەوەو ڕەفتار دەکەن، سەرەڕای ناشەرعی بوونی ڕەفتارەکەیان‌و بەدبین کردنی خەڵك‌و سەر لێشێواندنیان سەبارەت بەئیسلام، وەك کەسێکیش دێنە بەرچاو کە لەکاتی تازیەو سەرەخۆشی‌دا قاقاپێ دەکەنێ‌و لەدەمی شایی‌و زەماوەندیش دا پڕمەی گریان دەدات ! دیارە دەبێتە جێگای گلەیی‌و وگازندەو سەرزەنشتی خەڵکی‌و بگرە شیاوی نوکتە لەسەر هێنانەوەو گاڵتەو گەمەشیان!

هەڵبەتە بەپێچەوانەوەش: ئەگەر لەکاتی شەڕو جەنگ دا بەشێوازی کاتی ئاشتی‌و ئاسایی لەگەڵ دوژمن‌و ناحەزانی‌دا ڕەفتار بکات، دیسان دەبێتە جێگای پێ پێکەنین‌و گاڵتەجاڕو مەسخەرەی دۆست‌و دوژمن!

جا خوایە تۆ بەخشندەو بەخشەری‌و، دانایی‌و وەستایی‌و کارامەیی مان لەکاروبارمان دا پێ ببەخشە، کە هەروەك چۆن بەپێی، یاسای ((نُنْزِلُ النّاسَ منازِلَهُمْ)) * لەگەڵ کۆمەڵگادا دەجووڵێینەوە، بەگوێرەی (حیکمەت)و هەرشتە لەشوێنی خۆی‌دا ڕۆنانیش لەگەڵ هەر حاڵەت‌و وگۆڕانکاری‌و ڕووداوێکیش دا ڕەفتار بکەین.

---

* ((أَنزِلُوا النّاسَ منازِلَهُمْ)) رَواهُ ابوداود عَنْ عائِشَةَ (رضي الله عَنْها).

٥- با بەهەڵە لەڕستەی ﴿ ولا يخافون لومة لائم ﴾ لە لۆمەی لۆمەکەران ناترس حاڵی نەبین !

خوای پەروەردگار کەباسی ئەو کۆمەڵە دەکات ئایینی خۆییان پێ نوێ دەکاتەوە، دەفەرمووێ: ﴿ يا أيها الذين آمنوا من يرتد منكم عن دينه، فسوف يأت الله بقوم يحبهم ويحبونه أذلة على المؤمنين أعزة على الكافرين، يجاهدون في سبيل الله ولا يخافون لومة لائم ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله واسع عليم ﴾ (المائدة: ٥٤)

واتە: ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە هەرکامێکتان لە ئایینەکەی هەڵگەڕێتەوە ئەوە لە مەودوا خوا کۆمەڵێك دێنێ کە خۆشی دەوێن و خۆشیان دەوێ، لە ئاست بڕواداران نەرمو گەردن کەچ و لەڕاست بێ بڕوایان زاڵو بەهەیبەتن، لەڕێی خوادا جیهاد دەکەن و لەسەر کۆنەی سەرکۆنەکەران ناترسن، ئەوە چاکەو بەخششی خوایە دەیدات بەهەرکەسێك کەبیەوێ وەخوا -بەخشین و دەستەڵاتی- فراوانەو زانایە.

وەك دەبینین یەکێك لەشەش سیفەتە گرنگ وبنچینەییەکانی ئەو کۆمەڵەی کە خوا لەهەر چاخ وڕۆژگارێك دا ئایینی وەلانراوو شێوێنراوی خۆییان پێ دەبووژێنێتەوەو دێنێتەوە مەیدانی ژیان و گوزەران بریتیە لە نەترسانو بێ باکی یان لەتوانج و پلارو تانەو تەشەری خەڵکی!

ئەمە ڕاستییەکی نکوولی لێ نەکراوە کەهەرکەسێك لەقسەوقسەلۆكو پڕوپاگەندەو توانج و تەشەری خەڵکی بترسێ هەر دینداری بۆ ناکرێ چ جای بتوانێ ئایینو بەرنامەی خوا نوێ بکاتەوەو بگێڕێتەوە نێو گۆڕەپانی ژیانو گوزەرانی کۆمەڵگا!!

بەڵام ئایا گوێ نەدان و بێ باك بوون لە لۆمەو سەرکۆنەو تانەو تەشەری خەڵکی مانای وایە ئینسان هیچ دەربەستی ڕازی بوون و تووڕەبوونی خەڵکی نەبێ بەهەق بێ یان بەناهەق؟!

وەئایا گوێ نەدان بە توانج وپڵاری خەڵکی ئەوە دەگەیەنێ کە ئینسان هیچ گرنگی بەدڵ ڕاگرتنی خەڵك و جەماوەرو سەرنج ڕاکێشانیان بۆ ئیسلام بەشێوەیەکی حەکیمانەو سەرئەنجام خەملاندن و پێك هێنانی قاعیدەی جەماوەری نەدات و هیچ حیسابی بۆ نەکات؟!

وە ئایا بێ باکی لەقسەوقاڵی خەڵکی وپشت گوێ خستنی گلەیی و گازندەی بێ جێ یان ئەوەی لێ دەفامرێتەوە کە ئینسان بەناوی جیهادکردن و کافر قڕکردنەوە مەلای مەزبوورانە لەسەر کەلێ خوار نەیەتە خوارو قسەو ئامۆژگاری دڵسوزانەی هیچ کەس بەگوێدا نەچێ ولەجیاتی ئەوەی شافیعی‌یانە بڵێ: (رَأْيِي صَوابٌ يَحْتَمِلُ الخَطَاءَ، وَرَأْيُ غَيْرِي خَطَأٌ يَحْتَمِلُ الصَّوابَ) !!واتە: (بۆچونی خۆمم پێ ڕاستەو دەگونجێ هەڵەش بێ، وە بۆ چوونی بەرامبەرمم پێ هەڵەیەو دەگونجێ ڕاست بێ)!!، بڵی: (رَأْيِي صَوابٌ لايَحْتَمِلُ الخَطَاءَ، وَرَأْيُ غَيْرِي خَطَاءٌ لايَحْتَمِلُ الصَّوابَ) ..واتە: (بۆ چوونی من ڕاستەو نالوێ هەڵەبێ‌و، بۆ چوونی بەرانبەریشم هەڵەیەو ڕێی تێ ناچێ ڕاست بێ) !!

وە ئایا بەم عەقڵیەت و تێڕوانینە ئیشك و داخراوو دۆگمایی‌یەوە هیچ کارێکی خێر بۆ ئیسلام دەکرێ‌و کەسانێکی ئاوا دارێکیان بۆ لەسەر بەردێك دادەنرێ کەدواتر ئیسلام ومسوڵمانان لێ بەهرەمەند ببن و لەسەری قەرزدار نەبنەوە؟!

دیارە بەلای منەوە وەڵامی هەموو ئەم پرسیارانە (نەخێر)ەو، بۆ هەرکەسێکیش ڕاو بۆ چوونێکی جیای هەبێ دەرگای گفت وگۆمان لەسەر پشتەو، بۆ سەلماندنی ڕاستیی قسەو بۆ چوونەکانیشم بەڵگەی شەرعی وعەقڵی بەهێزو بەبڕشتم لەمشتە.

٦- جەنگ و جیهاد بەدیلی بانگەواز نیەو بە پێچەوانەش بەڵکو تەواوکەری یەکترن

ئەم ڕستەیەی سەرێ کە کردوومانەتە (سەرباس)، بۆ هەرکەسێك شارەزای قورئان و سوننەت و سیرەو ژیانی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بێت شتێکی زۆر ئاشکراو ڕوونە، بەڵام حەیفێ کەسانێك کە لەبواری کارو جم وجوڵی ئیسلامیش دا چالاکی‌یان هەیە لەسۆنگەی نەشارەزایی‌و قووڵ نەبوونەوەو ڕۆنەچوون لە ئیسلام دا، یان بەهۆی دڵگەرمی‌و زاڵبوونی عاتیفەدا، بەدوو ئاڕاستەی پێچەوانەدا لە دەرك کردنی ئەو حەقیقەتەدا دووچاری هەڵەو لێ شێوان بوون:

هەندێکیان پێیان وایە کەئیسلامی‌یەکان هەر لەگەڵ دەستیان گەیشتە چەك‌و هێزو بڕە دەستەڵاتێکیان پەیدا کرد، ئەوە هیچ پێویستیان بە خەڵك بانگ کردنەلای خواو ئایینەکەی -بەهۆی بانگەوازی حەکیمانەو فێرکردنی ڕەببانی‌یانەوە- نەماوە بۆگۆڕین‌وڕاست کردنەوەو چاککردنی کۆمەڵگا، چونکە -بەخەیاڵی کاڵی ئەوان- ئەوە پیشەوکاری خەڵکی دەستەپاچەو بێ دەستەڵاتەو پێچەوانەی عیززەتیشە!!

بێ خەبەر لەوە کە چەك‌و هێزو دەستەڵات لەئیسلام دا بەس وەسیلەیەو قەڵغان‌و سوپەری سەر سەری کارو بانگەوازی ئیسلامی‌و، ، پاشان کیان‌و قەوارەی ئیسلامی یەو خۆی لەخۆی‌دا ئامانج نیە! وەبێ خەبەر لەوە کە یەکێك لەسێ خەسڵەتە هەرە مەزن‌و وبنچینەیی یەکانی ئوممەتی ئیسلام پاش دامەزراندنی

حکوومەت و [11] قەوارەی سیاسییش بریتیە لە بانگەواز کردنیان بۆ چاکە کە ئیسلامە !!

خوای پەورەدگارو دادگەر لەبارەی قەڵغان و سوپەر بوونی چەك وهێز بۆ سەر سەری ئیسلام و مسوڵمانان بانگەوازو وکیان و قەوراەکەیان فەرموویەتی: ﴿ وقاتِلُوهُمْ حَتَّى لاتكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ.. ﴾ (الأنفال:٣٩) وەلەبارەی بانگەواز کردنی ئۆممەتی ئیسلام بۆ خێروچاکە فەرموویەتی: ﴿ وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الخَيْرِ ويَأْمُرُونَ بِالمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ المُنْكَرِ وأُولَئِكَ هُمُ المُفْلِحُونَ ﴾ (آل عمران: ١٠٤)

بەڵێ چەك و هێز دەستەڵات لەدەست مسوڵمانانەوە بەس وەسیلەو هۆکاری رێ خۆشکەرو کۆسپ لابەرو پارێزەرە بۆ خۆیان و پەیام وبانگەوازەکەیان چ لەحاڵەتی هەبوونی کیان و حکوومەت و چ نەبوونیشی دا.

ئینجا هەندێکی دیکەش لەئیسلامی یەکان بەپێچەوانەی ئەوانەی پێشووەوە پێیان وایە کە کارو جم و جوڵی ئیسلامی بۆ چاککردن و بژارکردن و بەرەو خواو ئیسلام گێرانەوەو هێنانەوەی خەڵك و کۆمەڵگاو چەسپاندنی حوکم و بەرنامەی خوای پەروەردگارو دادگەر لەزەوی دا، لە هیچ قۆناغێك دا پێویستی بەچەك و هێز نیەو، یەکی لەسەر دەستەڵات نەکەوتووە، هەتا بەلەباری و بەبێ خشپەو هەر بەخشکە کیان و حکومەتی ئیسلامی بنیات دەنرێ! جا ئەوکاتە بەبێ کێشەومشت ومڕوهەرا وەزارەتی بەرگری (وزارة الدفاع) دادەمەزرێ و لەشکرو سوپای ئیسلامیش پێك دەهێنرێ و خوا وەتحەسێنێ !!

بێئاگا لەوە کە دوژمن و ناحەزانی خواو رێبازەکەی هێندە پیاوباشوسەلامەت نین کەهەروا بەسێنایی ڕازی بن جڵەووکورسی حوکم و

---

(11) چونکە ئایەتی ژمارە (١٠٤)ی (آل عمران) مەدەنی یەو پاش دامەزرانی حکومەتی ئیسلامی هاتۆتە خوارێ.

دەستەڵاتیان لێ وەربگیرێو بەرەیان لە ژێر پێ دەربهێنرێو، ئەم جۆرە بیرو بۆ چوونانە زیادە ڕۆویی‌یەکی گەورەیان تێدایە لەگومانی چاك بەطاغووتەکان بردن و، دڵی خۆ بەخەیاڵ پلاو خۆش کردن و، سەرەنجامیش خۆ بەسەهوو بردن و، دەستخەڕۆبوون و دەست لەبنی هەمبانەی بەتاڵەوە دەرچوون. بەڵێ ئەم جۆرە بیرو بۆچوونانە خەیاڵ پلاون و نیشانەی سادەیی وبێ ئاگایی‌و سەرکێڵیین هەم لەتێگەیشتن لە دەقەکانی قورئان هەم لەناسینی ماهیەتی کێشەی نێوان بەرەی هەق و باطل و هەم لەدەرك کردنی جەوهەری طاغووتە خۆ بەخوا زانەکانیش دا ، بۆ سەلماندنی ئەم قسانەشم لەنێو دەیان دەقی قورئان وسوننەتدا بەس ئەم دوو دەقە قورئانی‌یە بە نموونە دێنمەوە.

(ا)- ﴿...ولا يَزالُونَ يُقاتِلونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطاعوا..﴾ (البقرة: ٢١٧).

(ب)- ﴿.. وقالَ الَّذين كَفَروا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنا أَوْ لَتَعُودُنَّ في مِلَّتِنا..﴾ (إبراهيم: ١٣).

بەڵێ ئەهلی کوفرو طاغووتەکان بەهێزی مەنتیق *(قوة المنطق)* لەگەڵ ئێمەدا نادوێن تاکو پێویستمان بەچەك و هێز نەکات لەبەرانبەریان داو بێجگە لەبەڵگەو دەلیل خەمی شتێکی دیکەمان لەبەر نەبێت، بەڵکو ئەوان هەمیشە بە مەنتیقی هێز *(منطق القوة)* لەگەڵمان دەجووڵێنەوە بۆیە ئێمەش چارمان ناچارە کە بەوزمان وشێوازە بیاندوێنین کە غەیری ئەوە نافامن !!

کەواتە: لەم برە تۆێژینەوەوە بۆمان دەرکەوت کە ڕاستە جەنگ و جیهاد بەدیل و کەلێن پڕکەرەوەی بانگەوازو فێرکردن و ڕاگەیاندن نیەو، هەروەها ئەمانیش بەدیلی جەنگ و جیهادو هێزە دەستەڵات نین، بەڵکو هەموویان تەواوکەری یەکترن و هەر دووك لایان وەك دوو شابالی مەلێك وەك یەك پێویستن بۆ کارو جم وجۆڵی ئیسلامی.

٧- با له پێشاندان و پاراستنی عیززەت و هەیبەت دا بەهەڵەدا نەچین!

یەکێکی دیکە لەو مەسەلانەی کە ژمارەیەك لەئیسلامی یە موجاهیدەکان لەسەر ئاستی قیادەو قاعیدەو لەکوردستان و شوێنەکانی دیکەی جیهانی ئیسلامیش دا تێیدا دووچاری هەڵەوپەڵە بوون و دەبن، ئەوەیە کە بەحیساب عیززەت و هەیبەتی ئیسلام دەپارێزن و، بەو بیانووەوە هەڵس و کەوت و ڕەفتاری زۆر بێ جێ و سەیرو سەمەرەو زەق و ڕەقیان لێ دەپشکوێتەوەو، بەجۆرێك دەجووڵێنەوە کە ببنە جێگای سام و هەیبەت و ترس و لەرز خستنە دڵی خەڵکەوە چونکە واحاڵی بوون کە هەیبەت و عیززەتی ئیسلام و جیهاد بەو جۆرە پارێزاو دەبێ!

بێ خەبەر لەوە کە ئەو جۆرە ڕەفتارو خۆڕانواندنانە ئەگەر شەرعی و ڕەواش بن بەس لەگەڵ ئەهلی کوفرو ئەویش لەکات و گەرمەی جەنگ و کوشتاردا دروست و ڕەوان، وەك لەخاڵی چوارەم دا باسمان کرد.

ئەگەرنا لەحاڵەتی سروشتی و ئاسایی و لەکاتی جم و جۆڵە کۆمەڵایەتی یەکان دا بابای مسوڵمان چ موجاهید بێ چ غەیری موجاهید، پێویستە خۆشویستراوو ڕێزلێگیراو بێ نەك سام لێ کراوو ترس وبیم لێ کراو!

ئێستاش با چەند دیاردەو دیمەنێك کە لەملاولاوە لەو جۆرە کەسانە دەبینرێن و، مایەی تانەوتەشەردان لەئیسلام و مسوڵمانان و جیهادیشن بخەینە بەرچاو:

<u>یەك:</u> ڕەت بوون بە بازگە (سیطرة)کان دا بەبێ ڕاوەستان وسڵاوکردن و ڕێز پێشاندان بۆ ئەوانەی لە بازگەکان دا وەستاون، وە

پابەند نەبوون بە یاساکان (قوانین)ی هاتووچۆوە لەنێوشارەکان دا، وەسەرپێچی کردن (مخالفة)ی جۆراو جۆر وەك ڕۆیشتن لەکاتێك دا ترافیك لایتی سوور هەڵکراوەو، پێچ کردنەوەو بادانەوە لەغەیری شوێنی تەرخان کراوداو، ڕێز نەگرتنی پۆلیسی ڕێگاوبانو.. هتد.

دوو: گەڕان و سووڕان وپیاسە کردن بەتفەنگو چەك وتاقمەوە بەجادەو کۆڵانو شەقامەکان داو بەدیمەنێکی شەڕەنگێزانەو بەفیزو کەشخەو دەمارەوە.

سێ: توند لێخوڕینی سەییارەو تیژ تێپەڕینو تۆزوخۆڵ کردنو قوڕوچڵپاو پرژاندن بۆ خەڵك.

چوار: ڕەفتار کردن لەگەڵ خەڵکیدا بەتوندیو ڕەقی مۆنو ومرچی نێو چاوان گرژیو بەکارهێنانی تەعبیرو وشەی زبرو بێ ئەزاکەت.

پێنج: یەکلا کردنەوەی کێشەو مشتو مڕە فیکری وکۆمەڵایەتی وسیاسییەکان لەگەڵ چینو توێژەکانی کۆمەڵگادا -کەپێویستە بەشێوازی گفتو گۆو شەڕقسەی حەکیمانەچارەسەر بکرێن- بەزەبری چەكو وهێزو ترساندن وهەڕەشە، کە بێگومان ئەو جۆرە هەڵسو کەوتانە لەگەڵ ئیسلامو ئادابە بەرزەکانیدا نێوانیان ئاسان وڕێسانە.

ئینجا لەکۆتاییدا دەڵێم:

دەبێ وریابینو لەتێگەیشتنی ئەو یاسایەدا کە لەخاڵی چوارەم دا نووسیمان، دووچاری هەڵە نەبین، چونکە هەرچەندە دەستوورو شێوازی کاتی جەنگو ڕوو بەڕوو بوونەوە لەگەڵ دوژمنان دا توند تیژیو ڕەقی و زبریو بێ ڕەحمییە. بەڵام تەنانەت لەو حاڵەتەش دا ئیسلام مسوڵمانانی ئازاد نەکردووە چۆن حەز دەکەنو بە بەرژەوەندی خۆیانی دەزانن وا ڕەفتار بکەن. بەڵکوپابەندی کردوون بەکۆمەڵێك دەستوورو یاساو ئادابەوە کە پێوستە ڕەچاویان بکەنو، بەبیانووی

جیهاد کردن و کاتی ناچاری و تێگیراوی یەوە فەرامۆشیان نەکەن، خوای دادگەر لەوبارەوە فەرموویەتی: ﴿ وقاتِلوا في سَبيلِ اللهِ الذِّينَ يُقَاتِلونَكُمْ ولاتَعْتَدوا إنَّ اللهَ لايُحِبُّ المعْتَدِيْنَ ﴾ (البقرة:١٩٠) ، وەهەوەرها فەرموویەتی: ﴿ يا أيُّها الذين آمَنوا كُونوا قوّامينَ لله شُهَداءَ بالقِسْطِ ولايَجْرِمَنَّكُمْ شَنآنُ قومٍ علىٰ ألاّ تعدِلوا إعْدِلوا هُوَ أقْرَبُ لِلتقْوىٰ واتّقوا اللهَ إنَ اللهَ خَبيرٌ بِما تعْملون ﴾ (المائدة: ٨).

واتە: ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە لە پێناوی خوادا ڕاوەستاوبن و شایەدی بەدادگەری بدەن، وەبا ڕق هەستانتان لەکۆمەڵێك بەرەو خراپە پەلکێشتان نەکات و، واتان لێ نەکات کە دادگەری نەبن، دادگەری بکەن ئەوە بەپارێزکاری یەوە نزیکترە وە پارێز لەخوا بکەن، بێگومان خوا شارەزایە بەوەی دەیکەن.

بەڵێ لەکاتی جەنگ و کوشتاریش دا ستەم و دەستدرێژی ڕەوانیە و ڕێی پێ نەدراوە لەگەڵ کەسانێك دا کە دوژمنی سەرسەختیشتن نابێ بێ ویژدانی و نادادگەری بکەی !!

هەڵبەتە ئایەت و فەرموودە لەوبارەوە زۆرن و لێرەدا مەودای ئەوەمان نیە بیانخەینە ڕوو، بەڵام دەڵێم:

کەڵە پیاوێکی وەك (صلاح الدین)ی ئەییوبی کە لەچاخ و سەردەمێکی یەکجار سەخت و دژواردا توانی سەرکردایەتی سوپای ئیسلام بکات و، لەشکرکێشی خاچ پەرستەکان پاشەکشە پێ بکات و، قودس ڕزگار بکات، چەندە بەهۆی پاڵەوانێتی و شەڕزانی و ئازایەتی و بوێری ناوبانگی دەر کردوە -بەتایبەت لەلای دوژمن وناحەزانی- هێندە بگرە پتریش بەهۆی جوامێری و ڕەوشت بەرزی و لێبوردەیی و لێزانی و بەخشندەیی یەوە، سوپاو لەشکرەکەی بەتایبەت و موسوڵمانانیش بەگشتی چەندە ترس وسامیان لێی هەبووە چەندان هێندە خۆشەویستی وڕێزو حورمەتیان بۆی هەبووە، بۆیەش بووە بەو کەڵەقارەمان وجوامێرە کە دوژمن و ناحەزانی پێش دۆستانی دان

بەفەزڵو گەورەیی‌و لێهاتوویی‌دا بنێن و، سەری ئیسلام‌و ئاڵای دینی‌خوا بەرەوشتی بەرزی بەرز بکاتەوە، بە مەعنای ووشەیش هەم لەمەیدانی جەنگ‌و جیهادو ڕوو بەڕووبوونەوەداو هەم لە بواری هەڵس‌و کەوت‌و ڕەفتارو ئاکاریش دا عیززەت‌و حورمەت‌و هەیبەتی ئیسلام‌و مسوڵمانانیش بپارێزێ‌و، ناووشۆرەتی ئازایەتی وفیداکاری‌و دادگەری چاکەکاری مسوڵمانانی موجاهید بگەیەنێتە کەهکەشانی فەلەك!

کەواتە: بائێمەش بەو جۆرە ڕاست وشەرعی‌یەی ئەو پێشینە ڕەسەنانەمان ئابڕوو وحورمەت‌و عیززەتی ئیسلام مسوڵمانان بپارێزین، نەك خوانە کردە نەفس‌و شەیطان فریومان بدەن‌و فێڵمان لێ بکەن و گیرۆدەی هەڵس‌و کەوت‌و کردەوەو هەڵوێستی ناشەرعی‌یانەی خوارو خێچمان بکەن‌و، لەحاڵێك دا کەبەخەیاڵی خۆمان عیززەت‌و کەرامەتی ئیسلام دەپارێزین! ببینە مایەی ناو زڕانی خۆمان‌و جیهادەکەمان‌و لەبەرچاو بێزرانی ئایین‌و بەرنامەی بێ هەڵەو پەڵەی خوای دادگەرو بێ هاوتاش [١٢]

---

(١٢) پێشینان گوتوویانە: (هەر عەقڵە لەخەسارێك) چەند جارێك ڕوویداوە کە بەهۆی ڕەفتارو هەڵوێستی نەزانانەو کرچ‌و کاڵ‌و حیساب بۆنەکراوانەی برایەکی موجاهید یان چەند برایەك لەگەڵ بازگەیەك یان کۆمەڵێك لەلایەنە عەلمانی‌یەکان دا، کێشەوفەرتەنەیەك بۆ بزووتنەوەی ئیسلامی دروست بووە کەزۆری لەسەر کەتووەو بەگران بۆی تەواو بووە! جاسەیر ئەوەیە کە ئەو برایە یان ئەو چەند برایە کە ئەو هەڵوێست وڕەفتارەشیان لێ پشکوتۆتەوە. پێیان وابووە ئەگەر ئاوا نەکەن‌و لەسەر ئەو شتە جوزئی‌یە کێشەو هەرایەك نەنێنەوە، مانای وایە عیززەتی ئیسلامیان نەپارستوەو، ئیسلام وجیهاد لەلایەن ئەوانەوە کەلێنی تێ کەوتووە! بێ خەبەر لەوە کەئیسلام ومسوڵمانان بەهۆی ئەو عیززەتە جوزئی‌یە وەهمی‌یە کە ئەوان تۆماریان کردووە باجێکی هێندە قورس و گەورەی مەعنەوی ومادی داوە مەگەر هەر خوا بزانێ چۆن بووەو، عیززەتە گچکە وەهمی‌یە تۆمار کراوەکەی ئەوانیش پڵیشاوەتەوەو بۆتە جوزئێك لەباج‌و زیللەتیکی زل وبێ بەرهەم (*) !

(*) بێ بەرهەم بۆ کارو جم‌و جوڵی ئیسلامی، ئەگەر نا شەهیدانی ئیسلام خاوەنی بەرزترین پلەو پاداشتن.

بێگومان هیچ کاتێکیش هیچ جۆرە بەرژەوەندی‌یەکی ئیسلام - پاراستنی عیززەت و غەیری ئەوەش - بەسەرپێچی لەیاساکانی شەرع و ڕەفتار کردن بەگوێرەی طەبع و میزاج وعاتیفەو، پەنابردنەبەر وەسیلە ناشەرعی‌یەکان، داین ناکرێ بەڵکو ئەو جۆرە بیرکردنەوەو مومارەسە هەڵانە زیان و زەرەری ڕووتن و مایەی عەیبداری لای خەڵك و گوناهباری لای خوان، وەئامانجە بەرزو پاکە شەرعی یەکانی ئیسلام بەس لەڕێی هۆو وەسیلە پاك وچاکە شەرعی‌یەکانەوە دێنەدی.

دوا قسەم ...

شتێکی ئاشکراو ڕوونە کە ئێمە کاتێك ڕووی ڕەخنەو گلەیی‌و سەرکۆنە لەهەندێك خەڵکی خۆمان دەکەین لەسەر هەندێك بیرکردنەوەو هەڵس و کەوتی هەڵەوپەڵە کە لەڕووحی ئیسلامەتی‌و یاساو ئادابەکانی‌یەوە دوورن و لەگەڵی ناکۆکن. مانای ئەوە نیە کە ڕەخنەو گلەیی‌و گازندەمان لە غەیری ئەوانیش نەبێ -بەتایبەت حیزبە عەلمانی‌یەکان- کە هەرچۆن حیساب بکرێ هەڵەوپەڵەو کەم وکووڕی‌یەکانی ئیسلامی‌یەکان سەد یەکی غەڵەت وپەڵەت و خراپەکانی ئەوان نابێ، بگرە هەر ناگونجێ پێکەوە بخرێنە تەرازوویەکەوە، چونکە ئەگەر بابایەکی ئیسلامی بەهۆی لادان (إنحراف)و بەهەڵە حاڵی‌بوون و بەهەڵەڕەفتارکردنەوە دووچاری هەندێك گوناح و کەم و کووڕی ببێ ئەوان لەسۆنگەی ئەوەوە کەهەر ئەسڵەن لەسەر ڕێبازی خوا ناڕۆن و بەگوێرەی شەرع بەڕێوە ناچن و ملی کوێرەڕێیانیان گرتوە، هەمووگیانیان لادان و وتاوان و خراپەیە، بەڵام هەروەك چۆن ڕاست وڕەوا نیە ئیسلام لەگەڵ ڕێچکەو بیردۆزەکانی ئەوان دا بخرێتە تەرازووەوەو پێکەوە قیاس و بەراورد بکرێن، دروست و گونجاویش نیە کە پەیڕەوان و شوێن کەوتووانی ئیسلام و ئەو ڕێچکەو بیردۆزانەش پێك هەڵبسەنگێنرێن و بەراورد بکرێن! چونکە هەروەك

چۆن جیاوازی نێوان هەق وباطڵ هێندەی جیاوازی نێوان بوون ونەبوون (الوجود والعدم)و ڕووناکی وتاریکیو ئاسمانو زەمینە، پێویستە جیاوازی نێوان بەڕێ هەقو بەرەی باطڵیش لە چاکیوپاکی وڕاستو دروستو دادگەریومیهرەبانیو کارامەییو لێزانیدا هەروا بێتو، هەروەك چۆن ئەهلی باطڵ لەقەدەر باطڵی خۆیانن دەبێ ئەهلی هەقیش لەقەدەر هەقی خۆیان بن.

کەواتە پوختەی قسان ئەوەیە کە ئێمە بۆیە ڕەخنەو گلەییوسەرکۆنە ئاڕاستەی هەندێك لەخەڵکی خۆمان دەکەین چونکە لەئاستی بڵندی ئیسلام دا نینو، لەچاو ئیسلام دا نزموگچکەو خوارن، نەك لەقەدەر خەڵکیتر کەلە سۆنگەی لادانیان لە ئایینی خواو گیرۆدە بوونیان بەتەڵەوداوی شەیطان وطاغوتەکانو ڕێچکەو کوێرەڕێیەکانیانەوە نزمیو خوارو خێچیوستەمو خراپەوناڵەباری وەك تۆقی عەزازیل کەوتۆتە گەردنیانو هیچ چاوەڕێی قوتار بوونیان نیە، مەگەر بە پەشێمانیو ڕاست بوونەوەو گەڕانەوەبۆلای خواو بەرنامەکەی.

کەواتە: با ئیسلامییەکان خۆیان لەگەڵ غەیری خۆیان دا قیاسو بەراورد نەکەن، بۆ ئەوەی لەئەنجامی ئەوەدا بەهەڵەدا نەچنو دڵیان بەخۆیان خۆش بێو بڵێن: الحمدلله ئێمە زۆر باشینو خەڵك -واتە خەڵکی نائیسلامی- لەئێمەخراپترەو هەڵەو خراپەکانی ئێمە هەرچۆن بێ تۆزی ڕێی خراپەوتاوانەکانی ئەوان ناشکێنن !چونکە وەك پێشتر گوتمان ئەو قیاسو بەراوردە لەبناغەوە هەڵەیەو بە بەڵگەناشێ.

وەبا نامسوڵمان وبێ دینەکانیش دڵی خۆیان بەوە خۆش نەکەن کە دەبیستن هەڵەو کەموکووڕی پاڵ دەدرێتەلای ئیسلامییەکان، چونکە ئەو هەڵەوکەمو کووڕییانەی ئەوان لەچاو بەرنامەو ڕێبازە پاك وبێ لەکەکەیانە نەك لەچاو ئەواندا کە مەگەر پەندی: ((پووشکە لەکایە ناگیرێن)) بتوانێ تەعبیر لەئەندازەو ڕێژەی هەڵەوخراپەوتاوانەکانیان بداتەوە..